

Přítomnost

ROČNÍK XI

V PRAZE 31. LEDNA 1934

Za Kč 2.—

Kus z historie deflace u nás

EDUARD VYŠKOVSKÝ

K reorganizaci Ligy pro lidská práva

MILOŠ VANĚK

Co lidé píší novinám

Čtrnáct otázek o Englišově plánu

Provolání na záchranu dětí

Mladí lidé se dívají na svět?

Průlom — Proti stavovskému zřízení — Pochybnosti o Englišově plánu

Mladí technické o racionalisaci — Dvacíletí o sobě

Ještě o dvacíletých

ZEMSKÁ BANKA

(dříve Zemská banka království českého)

CENTRÁLA V PRAZE,

na Příkopě 858.

FILIÁLKA V BRATISLAVĚ,

Ondrejská ul. 11.

Provádí veškeré bankovní a bursovní transakce. Přijímá vklady na běžné účty, knížky a pokladniční poukázky. — Poskytuje dlouhodobé zápůjčky komunální, meliorační, železniční, hypoteční a stavební úvěry. — Vydává vlastní dlužní úpisy zaručené zemí českou a na Slovensku a Podkarpatské Rusi státem. — Přijímá cenné papíry a hodnoty do úschovy a správy odděleně od vlastní zásoby a cenných papírů osob třetích.

Závazky Zemskou bankou převzaté zaručí země česká.

V nejbližších dnech vyjde

knih

Dra Karla Engliše

SVĚTOVÁ A NAŠE

HOSPODÁŘSKÁ

k r i s e

Předběžné přihlášky přijímá

každý knihkupec a

Fr. Borový, Praha

33. SEŠIT DÍLA

FERDINANDA PEROUTKY BUDOVÁNÍ STÁTU

Přináší tyto kapitoly:

Rozpočet na rok 1919 ♦ Situace v legiích ♦ Boj o intervenci

Sešity po Kč 3.60 dodá každý knihkupec a FR. BOROVI - PRAHA

OBSAH 4. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: F. PEROUTKA: Co chce Engliš a co chtějí jiní. — EDUARD VYŠKOVSKÝ: Beneš, Malypetr: Poslední deflační rozpočet. — GUSTAV MACHATÝ: Jejich zákazník — jejich pán. — DAN JORDÁN: Co lidé píší novinám. — FRANTA KOCOUREK: Z království Mostecké společnosti. — Aktuální obrázky racionalisace na dolech. — Kulturní komora rakouská. — Byli němečtí komunisté poraženi? — Demokracie dětem. — Nesjednocená levice. — Vysoké platy v zemi nízkých mezd? — Dvacetiletí o sobě.

Přítomnost

za redakci odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVI V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622

PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,

NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—

Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10/1. 1924

TISKEM KNIHTISKÁRNÝ ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

Kus z historie deflace u nás

Čtenáře, kteří se snaží pochopit smysl Englišova plánu, vyzýváme, aby si přečetli tento článek. Je třeba podrobně populárně vypsati historii deflace u nás, aby se pochopilo, proti čemu se bojuje a je-li třeba proti tomu bojovat. Jde o to, aby veřejnost byla soustavně informována o účincích deflace a pak se mohla rozhodovat.

Bylo raženo heslo: konec deflace. Nemůžeme se však spokojiti heslem. Zvláště my, kteří jsme se postavili za Englišův plán, máme povinnost ukázat, že zavedení valutových přírážek znamená jen krok na cestě od deflace ke stabilisaci. Uskutečněním Englišova návrhu vyrovnáme sice měnovou nevýhodu našeho průmyslu na zahraničních trzích, ale doma — jak jsme ukázali — se nezmění nic. Englišovým plánem čelíme sice deflaci světové, již jsme se nedovedli přizpůsobiti jinými prostředky, ale zůstává naprosto nedotčena otázka deflace domácí. Hlásí se změna hospodářské politiky od deflace ke stabilisaci. Budiž nám dovoleno připomenouti, že může jíti jen o stabilisaci podmínek. Svět nikdy neustrne na jednom bodě. Jest to důležité říci, aby nevznikl snad dojem, že zavedením měnových přírážek se stalo všecko, že byla u nás provedena změna od deflační politiky k politice jiné. Jaké? O to právě běží. Neboť, ať je kurs čl. koruny v cizině jakýkoli, stále je možno dělat doma nejužitečší deflaci a to jak ve smyslu politiky měnové, tak úsilím přizpůsobovat hospodářský život zúženému rozsahu peněžního obrátu. Tyto dvě věci je třeba velmi dobře rozlišovati. Deflaci samu o sobě, to jest tlak na hospodářský život ze strany peněz, a deflační politiku z toho vyplývající, to jest zásahy ke snížení hospodářských čísel, prostě řečeno, stále utahování opasku.

Dlouho se činitelé, kteří u nás deflaci prováděli, bránili tomuto tvrzení. Zvláště Národní banka stála dlouho na stanovisku, že ona neprovádí deflaci, nýbrž že je pouhým výrazem poměrů, její poslání nutí ji ovšem k opatrnosti. Zvláště nesmí poskytovat žádných pochybných úvěrů a nesmí také ani nepřímou poskytovat úvěr státu, neboť vzniklo by nebezpečí inflace. Nebezpečí, že by stát vyrovnával stále větší měrou schodky svého hospodářství touto pohodlnou cestou půjček, nesnažil by se přizpůsobit své výdaje zmenšeným příjmům a octl by se brzy na scestí. Uznejme, že tato argumentace jest teoreticky správná. Ale řekněme předem, že se jí využívalo i k jiným cílům, zvláště k posilování vlivu finančního kapitálu v Čs. republice tou měrou, že nebýt včasného odporu široké veřejnosti — a bitva není ještě vyhrána — octla by se celá naše politika, a to nejen hospodářská, v jeho područí. Domácí deflace nesloužila jen k tomu, aby tlakem se strany peněz nutila stát i soukromé hospodářství k úspornosti, ale směřovala k hromadění kapitálu v jedné rukou a k vyhlazení všeho, co se stavělo na odpor tomuto směru.

Nuže, především odpovíme na otázku, prováděla-li se skutečně u nás deflace, a to i v rozsahu větším, než jaký vyžadovala nutnost přizpůsobit se světovým poměrům. Odpověď na tuto otázku není tak snadná, jak by se na první pohled zdálo. Neboť zase heslo, obecné mínění, které o tom je rozšířeno, není ještě argument. V celém světě se smršťoval hospodářský ruch, v celém světě s poklesem hospodářských čísel šel i pokles peněžního oběhu. Zjistit, v jakém rozsahu to bylo

přirozené a pokud to bylo násilné, je velmi těžko. Spíše rozhoduje duch, kterým se řídí bankovní politika než čísla, na která se může každý dívat jinak. Co pro mne je deflace, pro jiného jí není. Přesto pokusíme se dokázat, že se u nás prováděla úmyslná deflační politika.

Budeme muset čtenáře nudit několika čísly, která však jsou jenom nezbytnou ilustrací k poutavému příběhu. Prosíme, nechť si bedlivě prohlédne tuto tabulku, jejíž čísla znamenají miliony Kč:

	Oběh	Žiro	Úvěry	Státovkový dluh
1928	8.465	829	483	4.097
1929	8.229	674	1.010	3.761
1930	7.823	569	525	3.452
1931	7.679	360	2.315	3.121
1932	6.266	602	1.675	2.686
1933	5.905	870	1.690	2.593

To jsou hlavní položky, ukazující činnost Národní banky. Na první pohled je patrné, že

peníze nejsou.

Od roku 1928 klesl oběh bankovek o 2560 milionů Kč. Ve skutečnosti klesl jenom o 2132 miliony Kč, neboť v polovině roku 1932 byly vyloučeny z oběhu drobné bankovky po 10 a 20 Kč, jichž bylo tehdy za 548 milionů Kč a jichž je nyní (ke konci roku 1933) za 428 milionů Kč. Chceme-li ukázati na to, že Národní banka prováděla deflaci doma mimo hranici deflace světové, nespokojíme se jenom tím, že se pozastavíme nad skutečností, že v posledních pěti letech byl snížen oběh daleko přes dvě miliardy, tedy zhruba o čtvrtinu, třebaže to znamená, že hospodářský život byl tak připraven o peněžní obrát odhadovaný střízlivě mezi 15 až 20 miliardami Kč. Absolutní čísla však mnoho nepovídají. Všimněme si proto, že ve stejné době klesl index životních nákladů dělnické rodiny pouze asi o 10 procent. Jest tu zřejmá nerovnost mezi poklesem vykázaného peněžního oběhu o 25 procent a peněžní potřebou dělnické rodiny, již lze považovat za typickou pro nejmenší spotřebu, která klesla jenom o 10 procent.

My však ve skutečnosti nemáme takový oběh peněz, jak jej vykazuje Národní banka. Veliké částky peněz nejsou vůbec v oběhu, ale v punčochách. Sama Národní banka odhadovala tyto peníze mimo oběh nejméně na 1 miliardu Kč. Kdyby to bylo pravda, znamenalo by to, že hospodářský život, jehož peněžní potřeba klesla o 10 procent, byl připraven o 40 procent peněžních prostředků. Přirozeně, že to začne v hospodářském soukolí skřípat, že najednou není dost peněz pro všechny, že stále více a více lidí je vyřazováno ze spotřeby — ejhle, také jedno vysvětlení skutečnosti, že se blížíme stejně jako loni nebezpečnému milionu nezaměstnaných, to jest lidí, kteří jsou vyloučeni z normálního způsobu opatrovat si výživu ve výrobním procesu. Pokud tito lidé nevymřou, i oni spotřebovávají. Nejsou tedy vyloučeni ze spotřeby úplně. Jenomže tato spotřeba nemá produktivního základu, jaký je podmínkou každé spotřeby v rádném hospodářství, i v hospodářství socialistickém — a právě v něm, neboť nikde není heslo, kdo nepracuje ať nejí, provedeno tak do důsledku, jako na př. v Sovětském svazu. Za dnešních poměrů spotřebo-

vávají tito lidé na účet společnosti, na účet státu. Uvidíme, jak Národní banka a soukromé peněžnictví i tuto spotřebu brzdí, odpírajíc státu úvěr. Ostatně právem, neboť tyto poměry jsou nesnesitelné. Ti lidé nechtějí jíst na účet celku — i kdyby to byla jenom skýva chleba — ti lidé chtějí práci. Není možno jim ji dát — není na ni peněz.

Než abychom se vrátili ke konstatování první skutečnosti, že není dostatek peněz, úměrný hospodářské potřebě a že tento nedostatek je působen uměle. Chceme jen konstatovati, že z oběhu drobných bankovek, jichž bylo v polovině roku 1932 za 549 mil. Kč, zbylo jich do konce roku 1933 pouze za 428 milionů Kč. Celkový oběh drobných klesl v této době s 1008 mil. Kč na 972 mil. Kč. Hranice, po kterou mohou drobné u nás obíhat, je dána zákonem ve výši 1200 milionů Kč. Stále se od ní vzdalujeme. Proč? Je na to jiná odpověď, než že se úmyslně i v takové maličkosti oběh stlačuje? Že tomu tak je, svědčí konec konců i sám zrod zákona o oběhu drobných. Podle přání vlády měly být mezi drobné pojaty i padesátikoruny, neboť potom by odpovídala asi hodnota drobných peněz stejnému hodnocení drobných peněz v cizině. Národní banka se však tomu velmi bránila. Zase, proč? Padesátikorun jest v oběhu o něco více než za půl miliardy. Po jejich vyloučení byl by se již v roce 1932 snížil oběh, krytý podle předpisu zlatem a devisami, pod 6 miliard Kč. Byl by tu na jedinou novou úvěrovou prostor. Národní banka se obávala, že by se asi neubránila tlaku veřejnosti a musela poskytnouti nové peníze. Ubránila se aspoň na čas.

Peníze jsou.

A přece jsou peníze. Ukazuje to druhá kolonka naší tabulky, nazvaná žiro. To jsou peníze peněžních ústavů, uložené u Národní banky bezúročně, jež mohou se kdykoliv prostým výběrem proměnit na bankovky. Vidíme, že v posledních šesti letech byla koncem roku 1933 částka těchto peněz nejvyšší. Před koncem měsíce dosahují nyní tyto bezúročně vklady skoro půldruhé miliardy Kč. Jest tedy patrné, že jsou peněžní ústavy, které by mohly poskytovat úvěry, ale uvidíme, že právě tyto ústavy, které by mohly, tak nečiní, neboť i ony jsou řízeny zásadou utahovaného opasku.

Podívejme se také na poslední sloupek naší tabulky. Vidíme tam, že státní dluh, který koncem roku 1928 činil asi 4100 milionů Kč, klesl do konce roku 1933 asi na 2600 milionů Kč, tedy asi o 1500 milionů Kč. Státní dluh, to jest zůstatek nekrytého peněžního oběhu — nekrytého směnkami, cennými papíry a ostatními řádnými prameny úvěru u Národní banky — převzatý z Rakouska. Stát uznal peníze, které byly po převratu v oběhu u nás, za svůj dluh, a splácí jej Národní bance. Jest správné, žádá-li se, aby celý peněžní oběh byl kryt hodnotami a doklady o nich, které dosvědčují, že vzniklý dluh bude také zaplacen. Ale my vidíme skutečnost, že zde se vylučují z oběhu peníze, aniž se nahrazují. Stát platí Národní bance převzatý dluh, ale naproti tomu Národní banka neposkytuje nových půjček, kterými by tyto peníze byly nahrazeny. Státní dluh klesl za posledních pět let o 1600 milionů Kč, oběh bankovek, jak jsme viděli, klesl o více než 2100 milionů Kč, takže se nic ze splaceného dluhu do oběhu nevrátilo, naopak, byl stlačován ještě více.

Hledá se opravdu dobrý dlužník?

Bylo by možno namítnout, jak se skutečně také děje a to se strany Národní banky stejně jako se strany rozhodujícího soukromého peněžnictví: přiveďte nám dobrého dlužníka a my mu velmi rádi poskytneme úvěr, neboť jest

právě našim povoláním vydělávati peníze poskytováním úvěru. Bylo by možno poukázat při tom na skutečnost, která je také patrná z našeho přehledu, že úvěry poskytnuté Národní bankou dosáhly koncem roku 1933 asi 1700 milionů Kč, kdežto koncem roku 1928 nečinily ani půl miliardy Kč. Nuže, naproti tomu chceme poukázat, že koncem roku 1931 bylo poskytnutých úvěrů za více než 2300 milionů Kč, a že deflační tlak byl největší právě v roce 1932. (To vysvětluje skutečnost, že hospodářská konjunktura u nás trvala poněkud déle než jinde, neboť vnitřní deflace přišla u nás později.) Ale to není náš hlavní důkaz, že právě v oblasti poskytování úvěrů byl deflační zásah nejpronikavější.

Je pravda, že není dostatek dobrých dlužníků? Jest jisté, že v dobách tak prudkého poklesu cen ve velkém, jakého jsme byli svědky v posledních letech, v době takového úpadku výroby a obchodu, jaký jsme prožili, jest těžko najíti dobrého dlužníka. Naopak, dobré soukromé podniky v této době splácejí úvěry a samy mají dostatek peněz, takže jejich bankovní dluhy se mění na bankovní vklady. Ale na druhé straně kvalifikace dlužníka jest do velké míry věc osobního názoru, a poskytování úvěru řídí se nejen přímo bonitou žadatele, ale především perspektivou půjčovatele. Jestliže stojí někdo na deflačním stanovisku, že ceny nutno dále snižovat, že výrobu nutno přizpůsobovat omezeným možnostem odbytovým (určeným, jak jsme nahore ukázali, také nedostatkem peněz), že zkrátka nutno dále utahovat opasek, pochopitelně, že jeho posudek bonity dlužníkovy je velmi přísný a jeho ochota poskytnouti úvěr pramalá.

Těmito hledisky se však řídila Národní banka. Jestliže úvěry, které poskytla v posledních letech, přece jen stouply — byť by nebyly tím vyváženy splátky státního dluhu — nebylo to výrazem její úvěrové ochoty, ale ústupkem politickému tlaku. Neboť jen menší část úvěrů představuje půjčky průmyslu a výrobě. Větší část připadá na nároky veřejné, podporované namnoze politickým tlakem. Tak na příklad mezi směnkami, jichž vykazuje nyní Národní banka za 1100 milionů Kč, jest přes 200 milionů Kč úvěrů poskytnutých na obilní zástavní listy, skutečnost, která jen náhodou je veřejnosti známa. Kolik je mezi směnkami smének finančních, známo není. Lombard cenných papírů představuje pak téměř vesměs úvěr poskytnutý skrze některé veřejné peněžní ústavy (Poštovní spořitelna, Zemská banka a pod.) státu na cenné papíry, které dříve nakoupil, aby zabezpečil jejich kurs a které má i z jiných titulů. Tyto veřejné nároky stlačují za nynějších okolností úvěr soukromý a Národní banka, v á z a n á h r a n i c í k r y t í, jež má v roce 1935 dostoupiti 35 procent (poslední krytí skutečné bylo 38.6 procenta), na to poukazuje. Její poukaz byl by správný, kdyby nebyla se na příklad bránila zařazení padesátikorun mezi drobné, jak jsme na to poukazovali, a kdyby, vidouc tyto okolnosti byla včas sama přišla s návrhem na změnu zákona o krytí bankovek, což neučinila. Naopak sama vždycky snažila se o zlaté krytí co nejvyšší.

Vysoký úrok brzdou.

Ostatně postup Národní banky ve věci úrokových sazeb jest nejlepším dokladem jejich deflačních snah. Národní banka bránila se každému snížení úrokových sazeb, to jest úvěrových podmínek. Bylo by jistě nesprávné viniti ji, že to činila ze sobeckých důvodů, snažíc se zabezpečit si vysokým úrokem co nejvyšší zisk. Byla vedena snahou omeziti pokud možno úvěr tam, kde nemůže zasahovati sama, tedy aspoň ztížením jeho podmínek. Vedle toho dlouho se domnívala právě, že úrok jest jenom indikátorem peněžních poměrů,

zapomínajíc, že na peněžní poměry a tím i úrok má největší vliv sama. Její postup nejlépe charakterizuje to, jak se vyvíjela lombardní sazba. Upozornili jsme již na možnost nedostatku úvěrové poptávky ze strany soukromého podnikání v době deflace, tedy v době snižování cen. Není možno tedy neuznati aspoň částečně správnost námítky Národní banky, že dobrého směnečného materiálu není dostatek. Ale kdyby byla chtěla Národní banka vyjítí vstříc úvěrové potřebě soukromého hospodářství, mohla tak učiniti rozšířením úvěru lombardního, to jest poskytováním půjček na prvotřídní ukládací cenné papíry, především státní. Ve skutečnosti však byla dlouhá doba, kdy nebylo možno si na státní papíry vůbec vypůjčiti a v důsledku toho, kdy nebylo téměř možno ani je prodati. Národní banka poskytovala lombardní úvěr v malém rozsahu pouze státu, pro ostatní měla zapiatou kapsu. Důsledky toho na celou naši peněžní a úvěrovou politiku byly a jsou dalekosáhlé. Kurs státních papírů, bez možnosti úvěru a prodeje, klesl velmi hluboko, takže vynášejí stále hodně přes 6 procent. Kuponová daň, která byla zavedena jako opatření k vyrovnání deflace snížením úrokové sazby státních papírů, se ukázala v tomto ohledu naprosto neúčinnou, neboť jejich kurs se nejen neudržel tak, aby státní papíry místo 6 procent vynášely 5, ale klesl tak, že vynášely zase přes šest procent. Je známo, že úrokové sazby automaticky tíhnou k největšímu výnosu. Je-li obecně známo, že je možno uložit peníze ve státních papírech na šest a půl procenta, ba dokonce víc (případ pokladničních poukázek, k němuž se ještě vrátíme, jest věcí soukromého peněžnictví, ale v této souvislosti je dlužno jej aspoň zaznamenat) je pochopitelně málokdo ochoten ukládat peníze za předepsaných tři a čtvrt procenta. Zákon, kterým byly sníženy úrokové sazby a jenž znamenal další pokus přizpůsobiti se deflaci, byl takto málo účinný. Za normálních poměrů bylo by však brzy nastalo zase samočinné vyrovnání. Lidé, kteří by se snažili uložit své peníze na šest a půl procenta, by svými koupěmi brzy zdvihli jejich kurs, takže záhy by státní papíry nevynášely 6½, ale 6, 5½, 5 procent atd., až by se vyrovnaly úrokové poměry — určené lombardní sazbou — na kapitálovém trhu. Avšak nemožnost vypůjčiti si na státní papíry a prodati je v případech, kdy jejich majitel potřebuje náhle peníze, brzdila koupěchtivost, takže ani toto vyrovnání nemohlo nastati. Vysoká úroková úroveň státních papírů tlačila tedy nepříznivě na úrokové sazby, aniž z toho byl jiný prospěch.

Drahé peníze pro stát.

Neboť ani státu, jemuž Národní banka lombardní úvěr vyhradila, nebylo tím pomozeno. Především zdrazila mu úvěr, jak jen mohla. Když 24. ledna 1933 pod tlakem volnosti na peněžním trhu byla donucena snížití diskontní sazbu o jedno procento, snížila sazbu lombardní pouze o půl procenta, aby aspoň takovým způsobem vedla stát k úspornosti — prostředek jistě málo účinný, kdyby nebylo ve správě státních financí dostatečného vědomí odpovědnosti, a při tom mařící sám účel, k němuž směřuje, neboť znamená zároveň větší náklad na státní dluh. Národní banka na jedné straně maličko povolila čep, na druhé straně však vysoušela pramen státního úvěru. Neboť při pravidelných poměrech na kapitálovém trhu bylo by muselo i u nás se dospěti k nižší úrokové úrovni, byly by se otevřely pro stát a veřejné instituce nové úvěrové prameny, bylo by možno provést tak, jak se to děje v mnoha státech (v Anglii, Americe, v Itálii, v Dánsku atd. a jak se chystá na příklad i v Německu) konverzi státních půjček, jež znamená snížení úrokového břemene pro stát a tím i možnost vyrovnání rozpočtového schodku. Představme si, jak by vypadala finanční situace státu, kdyby bylo možno provést konverzi aspoň o jedno procento. Kuponová daň,

která měla být takovou konverzí, splnila sic aspoň své fiskální poslání (které však podle své koncepce míti neměla), avšak přesto opravdovou konverzí se všemi jejími účinky a průvodními zjevy na peněžní trh nebyla. Že za těchto okolností bylo možno úspěšně vypsati půjčku práce, bylo výsledkem apelu na vlastenectví obyvatelstva, které ukázalo, že nikoliv úrok, ale obecné blaho má býti směrnicí peněžní politiky. Záleží ovšem na tom, v čem kdo obecné blaho vidí. Národní banka viděla je v provádění deflace. A proto deflaci dělala. Domníváme se, že tak aspoň potom lze definovati to, co jsme popsali.

Či jsou peníze?

Jestliže jsme vpředu položili thesi, že deflace sloužila k posílení finančního kapitálu a jeho umělému hromadění v jedné ruce a v důsledku toho k nebezpečnému vlivu i na věci veřejné, je třeba, abychom i to ukázali na příkladech. Nechceme ovšem tvrditi, že Národní banka sledovala přímo tento cíl. Můžeme se dokonce domnívati, že i představitelé toho finančního kapitálu, který měl z deflace největší prospěch, považují tyto věci jen za průvodní okolnosti, které vyplývají více z jejich obezřetnosti, opatrnosti a finanční prozíravosti než z měnových okolností. Ale na druhé straně jsou zde nesporné výsledky, které dokazují, že deflace šla k duhu jen jediné skupině hospodářské, že zbavila ji do značné míry konkurence, že ji zabezpečuje stále větší vliv a rozšiřuje její mocenskou oblast. Neboť tam, kde všecko krachuje, se nejlépe kupuje. Ovšem tomu, kdo má peníze.

Ukázali jsme, že peníze jsou. Na žiru u Národní banky leží až půldruhé miliardy Kč, připravených kdykoli zasáhnouti do hospodářského koloběhu. Či jsou ty peníze? To jest úřední tajemství, které se nedozvíme. Ale máme po ruce bilance a výkazy bank, a z těch vidíme, kde likvidita, to jest peněžní pohotovost stoupá. V celku nevyjadují poměry našeho bankovníctví utěšeně. U bank v Čechách a v zemi Moravskoslezské klesl součet jedné strany jejich čtvrtletních výkazů od 30. září 1930 do třetího čtvrtletí 1933 s více než 30 miliard asi na 22 miliard, to jest asi o 27 procent. Pohyb nejdůležitějších položek bankovních výkazů k 30. září je tento (v milionech Kč):

	dlužníci	vklady na knížky	věřitelé
1930	19.740	9.527	15.973
1931	19.473	9.258	14.387
1932	15.122	8.686	12.026
1933	13.295	8.102	10.868

Jest tedy patrné, že vklady (věřitelé jsou převážně vklady na běžných účtech) klesly od roku 1930 do roku 1933 o 6530 milionů Kč, dlužníci o 6445 milionů Kč. Přibližně tedy stejně. Není tomu tak však u všech peněžních útavů. Podívejme se na příklad na Živnostenskou banku. Podle jejich bilancí vypadá vývoj v posledních letech takto:

	dlužníci	vklady	věřitelé
1930	3.689	2.151	2.612
1931	3.114	2.184	2.091
1932	2.641	2.133	2.001
30. IX. 1933	2.310	2.127	2.033

U dlužníků provedla Živnostenská banka deflaci důkladně. Kdežto v celku klesla položka dlužníků u všech bank v českých zemích asi o 32 procenta, klesla u Živnobanky asi o 38 procent. Příčina toho je zásadní politika Živnobanky, umožněná však tím, že si Živno vždycky klientelu vybírala, takže stav jejich zamrzlých pohledávek je proti jiným bankám malý. Na druhé straně vidíme, že stav vkladů na knížky se u ní téměř nezměnil, a že z věřitelských účtů bylo vybráno necelých 600 milionů Kč. Kdežto tedy ostatní banky těžce vymáhají od průmyslu, kterému půjčily, zpět peníze, aby je mohly

vrátit vkladatelům, Živnobance její průmysl splácí a ona nemá, kam by peníze vložila, neboť na ní vkladatelé svých peněz nepožadují tou měrou jako jinde. Vkládá tedy Živnostenská banka své peníze do podniků, které jsou na prodej. Už nepůjčuje. Kupuje. V „Prítomnosti“ se psalo o lihu. Oblast kupního zájmu je však široká. Ale Živnostenská banka dovede vybírat podniky, které mají budoucnost. Budoucnost má na př. chemie — „průmysl budoucnosti“ — jak se to vidí z oken Živno. Budoucnost mají podniky spjaté s výrobou potravin — jíst se musí — ostatně souvisící se zemědělstvím, které má dosti politické moci, aby své uhájilo. Také uhlí je pod Těšínskem ještě dost. O těch věcech se už psalo. Nám šlo jen o to ukázat, že opravdu deflace působí hromadění kapitálu, že zesiluje jednostranně finanční moc.

K čemu se jí užívá.

K další deflaci. K dalšímu utahování opasku — jiným. Také státu. Soukromé peněžnictví půjčuje rovněž ministru financí. Neboť vedle běžných státních půjček máme také tak zvané státní pokladniční poukázky, kterými se uhrazuje dočasná potřeba peněz státní pokladny. Tyto poukázky jsou splatny vždy za jeden či dva roky. Každý, či každý druhý rok je ministr financí postaven před problém, kde vzít peníze, bude-li věřitel — jsou to převážně peněžní ústavy — chtít peníze. Že by stát mohl zaplatit nyní 3700 milionů Kč, o tom není ani řeči, neodhodlal-li by se ovšem k radikálnímu zákroku. Nuže, této tísni státní pokladny bylo využito k stanovení takového úroku, že to celému našemu hospodářství bylo osudné. Při prolongaci v roce 1932 dovedly si peněžní ústavy vymoci na ministru financí úrok více než 8 procentní. Ukázali jsme již dříve na mechaniku úrokového trhu, tíhnoucí k nejvyššímu dosažitelnému výnosu. Zde je také jedna okolnost, proč zklamala poměrně vysoká výnosnost státních papírů, nelákající kupce. Neboť tyto kupci dlouho měli možnost uložit své peníze ve státních pokladničních poukázkách, které nesly ještě více než běžné státní papíry, a při tom majitel byl vázán nejvýš na dva roky. Skutečně zájem o tyto papíry byl značný a na volném trhu, který se nimi rozvinul, udržely přes kuponovou daň svůj kurs, ba v poslední době stouply tak, že jejich výnosnost klesla až asi na 5½ procenta. Ministru financí se také podařilo provést letošní prolongaci těchto poukázek za podstatně příznivějších podmínek, třebaže při dvouletých přistoupil zase na zúročení 6 procenty. Ale chyba, která se stala v roce 1932, měla rozhodující vliv na vývoj úrokových sazeb a je hlavní příčinou malého zdaru snah, aby snížením úroku se hledalo východisko z deflačního procesu. To bylo věcí soukromých bank, které dokazovaly, že jen vysokým úrokem je možno podnikat zájem. Zase bylo by se možno vrátit k půjčce práce, kde ne vysoký úrok, ale potřeba státu rozhodovala.

Timeo Danaos.

A tak vidíme konečný obraz: Soukromé podnikání, jemně nesrovnalost podmínek zde a za hranicemi stále více zavírá bránu do světa, znemožňuje mu vývoz. Tísňené nedostatkem úvěru doma, což mu znemožňuje udržet si trhy, na které snad by ještě mohl (zde je příkladem naše špatná obchodní politika vůči Sovětskému svazu). Na druhé straně stát, zatěžovaný stále většími a většími úkoly, plynoucími z rostoucí nezaměstnanosti, a zbavovaný stále větší měrou příjmů, klesajícím příjmem daňovým. A vedle toho vzrůstající se finanční moc, neboť ona má vramen, ze kterého by bylo možno napojit ty, kdož umírají žízni: peníze. Této finanční moci a těm, kdož jsou jí blízcí, není zle. Ona má

ještě čas, aby bylo ještě hůře, aby mohla nakonec chopiti se sama otěží, jako spasitel. Proto je jí nepohodlné, přichází-li se odjinud s lékem. Když vidí, že v demokracii — a proto pánbůh zaplať, že jí máme — platí ještě něco jiného než peněžní moc, začne nabízet pomoc sama. Pozdě? Pro ni nikdy není ještě pozdě. Proto bude třeba návrhy, se kterými přichází a jež v maličkostech mohou se lišiti od toho, co se žádá, zkoumati velmi bedlivě.

Eduard Vyškovský.

poznámky

Průlom

Ve vojenské terminologii v Německu obvyklé nazývá se to, co se právě hitlerovské diplomacii podařilo, průlom: „Železný kruh, který Německo svíral, je rozbit. Již není možno nastoupit proti němu v sevřené frontě!“ Bylo toho třeba? Obklíčovali jsme Německo opravdu, či byla to jen jeno fantazie? Hrozila mu preventivní válka či jenom špatné svědomí? Jisto je, že Hitler se preventivní války bál a proto neměl od počátku větší starosti než rozdělit nepřátele, které Německu nejvíce sám způsobil. Zejména Polsko jej znepokojovalo, poněvadž samo se také podle všeho, co předcházelo, musilo cítit nejvíce na ráně a bylo nejlépe připraveno. Každý čekal, že v „Koridoru“ to praskne, a také opravdu došlo k incidentu s obsazením gdanské „Westerplatte“. Ale místo aby se napětí stupňovalo, nastal náhlý obrat: Hitler pozval si hned v květnu polského vyslance a ujistil jej, že se bude držet přísně v rámci smluv. A co bylo podstatné: nařídil gdanským hakenkrajclerům, aby si upravili za každou cenu dobrý poměr k Polsku. Od té doby pokračuje to rychlým tempem k rozvoji německo-polského přátelství, jehož plodem je právě podepsaný pakt, přátelství, které vyžaduje ohromné sebezapření se strany — Němců.

Polsko využívá vydatně doznané německé potřeby, napodobujíc příklad italský. Německo nemůže se vměšovat do jeho věci — tož snaží se včas z německých menšin udelat „tabulam rasam“. Polská služba Německu spočívá v tom, že je zbavuje útlaku představy o jeho bezmoci proti přesile po zuby ozbrojených sousedů a umožňuje mu vypustit z jeho kalkulace krajní eventualitu branného zakročení i spojenců ve formě sankcí — a tudíž bezstarostně vzdorovat, po případě ve vhodném okamžiku se i odhodlat k roztržení nenáviděného versailleského diktátu.

Pakt o dorozumění, sjednaný mezi Německem a Polskem, obsahuje sám o sobě jen samé výtečné věci a hlásili bychom se radostně k jeho zásadě „beznásilnosti“, kdyby byl provázen řádnou odzbrojovací úmluvou a podepsán současně všemi německými sousedy i s Rakouskem. V dané situaci je však škodlivý a přímo nebezpečný, poněvadž dovoluje Německu získat času a uniknout všem závazkům — i tomu, přijmout místo paté části versailleské smlouvy mírové, která nikdy nebyla míněna jako trvalá nerovnost — obecný závazek omezeného zbrojení. Nebylo nejmenší pochyby, že vojenské a zejména hitlerovské Německo si nepřeje jen rovnost, nýbrž i volnost zbrojení, nechce vyrovnání směrem dolů, snižováním zbrojení, nýbrž směrem nahoru, jeho zvyšováním. Odporem proti včasnému odzbrojení (k němuž Polsko vydatně přispělo) a řádné světové kontrole (kterou se zdráhali zaručit Anglosasové) dosáhlo se toho, že Německo může dnes opožděné odzbrojovací nabídky zesměšňovat a velkomyslně ponechávat ostatním v jejich výzbroji náskok, jen když se uzná jeho rovné právo na nové zbrojení. (A to je patrně vojenskému Polsku také milejší.) Je svrchovaně pochybné, jestli Německo za dnešní situace setrvává ještě na svém souhlasu s opravdu účinnou kontrolou zbrojení všech národů a spokojí se s poměrně nízkým „defensivním“ stavem materiálu. Jisto je, že se už nemusí bát pochodu cizích vojsk do země pod jakýmkoli titulem, „cesta na Rýn již není otevřena“.

A dále. O tázka rakouská Polsko zřejmě nepálí. Právě v době, kdy stupňovaný nápor Německa nutí k nejvážnějším protipatřením, kdy se chystá přímá stížnost vlády Dollfussovy u Společnosti národů, Polsko sjednává pakt, kterým se zavazuje, že za žádných okolností nepoužije proti Německu násilí a všechny otázky bude si s ním vyřizovat samo. Jméno Společnosti národů je zde v úbec odios-

ni, a zapomína sa úmyselné, že je tu i jakýsi článok 16, ktorý členy zavazuje použiť po prípade i násili k vynucení práva a spravodlnosti a sjednání platnosti usnesením Ženevského tribunálu. Z toho plyne desinteresanost polské politiky jak na osudu střední Evropy, tak na Společnosti národů a celém tom „právnickém krámu“ ženevském.

Jak je to možné, proč to Varšava dělá a co tím získává? Vždyť připojení Rakouska znamenalo by nadměrný vzrůst moci německé a každé zesílení Německa musí být, byť i jen nepřímo, nebezpečné i Polsku, neboť po pravdě, žádný z polsko-německých problémů není rozřešen tím, že se obě strany zavazují řešit jej na příště jen a jen pokojnými prostředky jako mezi přáteli! Němci nevzdávají se „koridoru“ a ni Horního Slezska, naopak mezi rádky nárok opakují a negarantují nikterak nynější polské hranice. O „výchoďním Locarnu“ nemůže být řeči. Polsko získává tím jen om odklad. Bylo první na řadě a nyní si může myslet, že je až poslední, že pozornost a „Drang“ Německa odvrátilo z východu na jih a jihovýchod. Poláci spoléhají, že zápletky, které z toho Němcům vzniknou, stačí zaměstnat je na řadu let. Je to jakési podsunování černého Petra nám a — Itálii.

Italie provedla Polákům loni ošklivý kousek s paktem čtyř, namířeným na revisionismus i protipolský. Změny na východě se tu výslovně předvíдалy, stejně jako ve střední Evropě. A to Pilsudski Mussolinimu nezapomenul. Nyní mu míček vrací. „Ne, Pomoří nebude na pořadu, ale Vaše Rakousko, Duce!“ Bude zajímavě sledovati italskou reakci na tento obrát. Bude snad Řím nyní závodit o německou přízeň s Varšavou či se naopak přikloní vážně k Paříži a odhodlá se konečně dělat středoevropskou politiku s Malou dohodou?

Naše analýza důvodů německo-polského přátelství nebyla by úplná, kdybychom si nevšimli významu přibuznosti režimů a ideologie — a kdybychom nevzali v úvahu také hlubší perspektivu a vzdálenější možnosti, které tu nesporně také hrají svoji úlohu. Je faktem, že Poláci byli ostří na Německo — dokud bylo pod slabou vládou demokracie a potácelo se ve zmatečích skutečně občanské války. Od té doby, co Hitler ovládl situaci, a Německo je silně, datuje se obrát. Věci nelze upřít jistě logiky. Ostatně totéž se stalo s Německem. Byli nedočkaví na návrat ztracených území dokud věřili na „polské hospodářství“ a „liberum veto“. Jakmile Pilsudski tam zavládl pevnou rukou, je tu bezděčná úcta, ano sympatie. Byli by snad Poláci i jako Slované lepší rasa? Slovanskou politiku, mimochodem řečeno, nikdy nedělali. A z této úvahy již se rodí kombinace o spolupráci velikého slohu v civilisační a kolonisační práci na východě, úvahy, jež jsou tradicím nynější vlády polské tak srozumitelné, a reakci celého světa tak přijatelné! Rudolf Procházka.

Provolání na záchranu dětí

ohrožených krisí, otištěné v denních listech v neděli 21. ledna a podepsané řadou intelektuálů, reprezentantů vysokých škol, kulturních institucí a ústavů, je jistě čin, který v dnešní době nesmí zůstat bez odezvy.

Generace, která je zatím ještě v plénkách, a která se sotva ještě umí postavit na vlastní nožičky, má budoucnost neobyčejně nejasnou a rozhodně ne závidění hodnou. Mládež, která dnes nastupuje do škol a má tedy před sebou ještě hezkou řádku let studií, nemá se prozatím nač těšit. Neboť boj se začíná dnes už v přeplněných školách, kde se na záčích žádá více než kdy jindy a kde se také tíže postupuje vpřed, do vyšších tříd. Je sice pravda, že je to dobrá příprava pro život, ale toto zápolení má také své nevýhody. Mládež je často plna nechtivosti ke škole, neboť z ní čím dále tím více mizí ona kdysi šťastná idylčnost zlatých studentských let. Existenční otázka straší už v nižších třídách a učitelé a profesori se častokrátě nemohou zdržeti skepse při pohledu na přeplněnou třídu a při myšlence na vzrůstající počet nezaměstnaných studovaných lidí. A mladá inteligence, opouštějící dnes školy, má před sebou problém nad jiné těžký a úporný: uchytit se někde, kdekoliv a za jakýchkoliv podmínek, jen se uchytit a nezůstat viset ve vzduchu, bez chleba.

Ale tato generace při vši složitosti a nejasnosti doby je přece jen už fyzicky natolik vyspělá, aby její vývin nebyl zasažen hmotnými nedostatky. Ovšem, že její budoucnost je budoucností těžce zkoušených i těžce zápasících lidí, nejen po stránce tělesné, ale i mravní a duševní. Kdo pracuje delší dobu s mládeží, ví z vlastních zkušeností, jak v posledních letech se mládež hodně změnila. Tuto přeměnu nelze spatřovat jen

v tom, že se změnil svět a tím i zájmy mládeže. Že dnes mládež třeba hodně sportuje, tož z velké části důsledek velkého rozvoje a popularity sportu v posledních letech i přirozených sklonů a vlastností mládeže samé. Také jiné na první pohled zřejmě zájmy rázu technického a pod. jsou podobného původu. Co však na první pohled nelze postřehnout a co také tkví hlouběji v mládeži samé, je změna v nazírání na budoucnost a tím i na život vůbec. Dnešní mládež ztrácí optimismus — to, co na mládeži bylo vždy tak svěží a krásné, víra v příští.

„Chraňte mládež na těle a duši a zajistěte život budoucích.“ V této věci nesmí být mezi námi rozdílů. Jde o náš národ, o náš stát, o naše lidství, jde o všechno, co je nám drahé a ve věřime. Jde o věc, která musí stát nad zájmy politických stran. Ve výzvě se mluví o bídě hmotné i morální, neboť to jsou nerozlučné dvě věci, nerozlučné dvě příšery, nerozlučná skutečnost. Tragedie oseká otrásla svědomím všeho obyvatelstva naší republiky — tragedie několika chvil, snad jen jediného okamžiku. Ale není toto, co se odehrává ve vlekoucí se krisi, tragedií méně strašnou? Vždyť v ní jde o životy set, ba tisíců! Kolik životů se denně v naší republice rodí, kolik pláče hovorozenať i smíchů šťastných rodičů zaznává denně do neklidného vření světa — ale naše svědomí nesmí být zkolébáno útechou, že než ti nejmladší dorostou, život se změní. Jak dorostou a do čeho dorostou, to musí být naše ústřední otázka.

Kdy jindy měli bychom uposlechnout důrazných slov dánského spisovatele Andersena-Nexö: „Naší úlohou je nastolit opět lidské srdce na trůn“ — ne-li nyní? Fr. Velkoborský.

Mladí lidé se dívají na svět?

Generační problém se dostal již i do rozhlasu; prozatím jen potud, že Radiojournal vysílá relaci, které dal název: mladí lidé se dívají na svět. Thema jistě zajímavé a člověk by děkoval rozhlasu, že pustí mladé lidi před mikrofon, aby řekli posluchačům, co chce mládež přinést do veřejného života, jak si chce zařídit svůj život, čím chce prospět práci politické. Ale člověk, který poslouchá tyto přednášky, nepřijde na svůj účet. Slyší ostrý nástup mladého muže, ostrá slova, drtivou kritiku; posluchač jest však na rozpacích, má-li někomu říci, co tito mladí lidé v rozhlase vlastně chtějí říci. Ať obracíme tato silácká slova jakkoliv, nedají nám představu o tom, co tato mládež chce. Slyšel jsem v rozhlase mladého muže, který ve své přednášce poctivě si dal práci s výpočtem, koho dnešní mládež nenávidí. Namáhal se hlasově, aby ukázal tu nenávisť mladých k starým. Bylo přímo slyšet, s jakou radostí tento mladý muž převaluje na jazyku slovo: nenávisť. Byl to dobrý silácký výkon. Ale stačí nenávisť k starým na program mládeže? — A vykládají-li tito lidé o tom, jak si představují život, má člověk dojem něčeho, co jest nejasnější, než největší mlha. Jest v tom takový zmatek nejružnějších proudů, myšlenkových proudů i kulturních splašek. Odřezky vlastnectví a komunismu, fašismu a stavovství, popleteného náboženství, zoufalství i velké víry a to vše okořeněno silnými slovy. Tyto relace rozhlasu docílují zcela jiného účinku, než o který snad usilovaly. Bude dobře, budou-li tyto relace poslouchati mladí lidé; poznají, že nestačí jen kritizovati staré, ale že jest potřeba i poctivá autokritika u mladých. Snad jest i chyba na straně rozhlasu, že pouští tak benevolentně přednášky, které ničeho neříkají. Nevolám tu po cenzuře. Ale bylo jednou řečeno, že rozhlas chce censurovati jménem vkusu. Docela se hlásím k tomu, že bych zcensuroval přednášku toho mladého muže, který se v rozhlase opájel radostí, s jakou vy počítával, koho mladí lidé nenávidějí. Budou-li přednášky těchto „mladých lidí, kteří se dívají na svět“, podobného rázu i nadále, bylo by dobře jim dáti lepší, přiléhavější název. A sice: zmatek nad zmatek. V. G.

Proti stavovskému zřízení

vyslovil se při anketě o organizaci zemědělského poradnictví a šíření zemědělského pokroku dne 24. ledna ministr Hodža. Korporaci stavovských je prý potřeba jen tam, kde jsou politické strany organizovány na základech čistě ideových, ale ne tam, kde jsou silně prostoupeny prvky stavovskými jako u nás. — Je to stanovisko dosti oportunistické k stavovské ideologii, ale je v něm mnoho pravdy. Ukazovali jsme už na to, že naše strany jsou dnes ve skutečnosti organizacemi víc stavovskými zájmovými než politicky programovými, ale dodali jsme hned, že obtíže v jejich součinnosti, které se připisují na účet demokracie, pocházejí ve skutečnosti právě z jejich stavovské povahy, a že tu tedy demokracie odnáší něco, co

zavinil někdo jiný. Organizace zájmová a stavovská může být jen doplňkem organizace politické, a to už jen proto, že hospodářství nevyčerpává celou rozmanitou oblast politiky. Kde stavovství přebujelo a zatlačilo politiku, jsou z toho nemenší obtíže, než dělá-li se politika bez ohledu na hmotné potřeby lidí.

Z. S.

politika

Miloš Vaněk:

K reorganizaci Ligy pro lidská práva

Drahý F. P.,

pozoroval jste, že se v Československé Lize pro lidská práva „dějí nějaké události“, a zveďte mne, abych napsal 1. o úkolech Ligy, 2. o chybách, jichž se dopouštěla, a 3. o nynější její reorganizaci. Jsem Vám vděčen za tento podnět zamyslet se nahlas, veřejně už teď, kdy reorganizace není skončena, nad těmito třemi body, ačkoli vím, že je to nesnadno i ožehavo. Avšak jen z rozboru objektivních příčin jistého stavu lze odvodit jakési nadsubjektivní pohyby k jeho změně. Pokouším se oň otevřeným výkladem některých pojmů i — dojmů.

Váš oddaný

M. V.

I. Co jsou „lidská práva“?

Je to u nás často ještě pojem hodně mlhavý. A ovšem proto hodně sporný. Je-li dovoleno věc přehnat, aby tím jasněji vyniklo její jádro, dal by se u nás spor o představu „lidských práv“ charakterisovat asi takto:

a) Na Západě se „lidských práv“ dovolává každý důsledný demokrat, liberál či socialista.

b) Mnoho našich demokratů, liberálů či socialistů má, kdykoli zazní pojem „lidská práva“, pocit, že jde o jakési zcela soukromé, byť i trochu hřmotné heslo divného spolku — Ligy pro lidská práva. Někteří pak dokonce mají dojem, že „lidská práva“ jsou této Lize jen zámlinkou, aby si různé radikalismy — sociální (i komunistický), nacionalistický (německý, slovenský, maďarský) a pacifistický či anacionální — mohly čas od času zaagitovat, zademonstrovat a veřejně pohlučet. Všem těmto radikalismům dohromady se říká zkrátka defaitism. (Všimněme si už na tomto místě: všechny tyto radikalismy vznikaly za zoufalých, krvavých zápasů proti feudálnímu absolutismu. A všechny doznívají — leckdy hlasem hrómu doznívají — v demokraciích, vyjadřující buď nevíru, nebo ztrátu víry v demokratické zřízení.)

c) Mnoho našich obránců lidských práv vyslovuje zase naproti tomu dojem, že se českoslovenští demokraté, liberálové a socialisté v své praxi odchylojí od „lidských práv“, že v zákonodárství a administrativě dbají jen a jen okamžité politické opportunity, nic se neohlížejíce, že tato oportunita má své svatě nepřekročitelné meze — právě v „lidských právech“.

Jak vidět, je zde spor představy „lidských práv“ s pojmem lidských práv. Spor citové a morální kategorie s pojmem historicky, logicky i právnicky dosti přesným, aby bylo možno rozhodnouti, co lze a co nelze do něho zahrnovati. Že tento spor byl u nás vůbec možný, má své příčiny objektivní (v našem celkovém politickém vývoji) i subjektivní (ve vzniku a vývoji československé Ligy pro lidská práva).

Není možno zabývat se v tomto článku podrobněji rozbořem příčin objektivních, daných stupněm naší demokratické zralosti. Snad postačí, povíme-li, že z řady

radikalismů, jimiž oplývá náš politický život, takřka beze zbytku vyprchal dnes jeden radikalism, jehož je nám třeba jako soli: radikalism demokratický. A že jeho funkce, funkce demokratického radikalismu, si od případu k případu, na výpověď, ale přece jen osvojují radikalismy zásadně — antidemokratické (včetně komunistického). To je paradox číslo první.

Z něho vyrůstá paradox číslo druhé: že není zbytečno ani dnes ještě, v šestnáctém roce existence Československé republiky (a v pátém roce existence Ligy pro lidská práva) konstatovati, že „lidská práva“ jsou palladiem demokratických resolucí. Že je to soustava nejen citových či mravních nýbrž především právních pojmů, ideí a požadavků, jež byly formulovány hlavně

americkým prohlášením neodvislosti z roku 1776,

francouzským prohlášením práv a povinností občanských a lidských z let 1789, 1791 a 1848,

a — u nás a pro nás — Masarykovu Washingtonskou deklarací z roku 1918,

a jež byly z valné části vyjádřeny v ústavách těchto i jiných zemí.

Nedosti intenzivní povědomí o významu a dosahu těchto stěžejních kamenů demokratické stavby veřejného zřízení působí u nás mnoho zmatků.

Další potíž však vzniká z toho, že všechna prohlášení zásad i právních hledisek na Západě vznikla v zemích národnostně jednolitých a že tudíž nemusela řešit otázek národnostního soužití. Světová demokracie se vlastně, historicky vzato, dostala teprve po světové válce, a sice hlavně na československém svém úseku, po prvé prakticky do situace, kdy měla demokraticky řešit a vyřešit národnostní otázky. (Rakousko-Uhersko, včetně německého měšťanstva, si je řešilo absolutisticky. Anglie až do světové války rovněž.) Odtud zase nejistota: je „lidským právem“ národnostních menšin sebeurčení, „až do úplného odtržení“, nebo není? Postačí versailleská ochrana menšin Svazem národů, nebo je třeba s hlediska důsledně demokratického jíti dále k požadavku územní autonomie, ba suverenity? To je druhý objektivní, historický kořen nejasnosti v pojmu lidských práv u nás.

Třetím paradoxem pak jest okolnost nadčeskoslovenského dosahu: že lidská práva, plod normotvorné vůle nové sociální vrstvy, měšťanstva z konce XVIII. století — jemuž ve střední Evropě v XIX. století k vítězství pomáhá čtvrtý stav, dělnictvo, socialism — vznikala jako součást soustavy ideí tak zvaných „přirozenoprávních“. Rousseauovská fikce o minulém kdysi přírodním, rajském stavu člověčenstva se vznáší nad zrodem lidských práv. Ona pomáhala mobilisovati davy, zápolící o své místo na slunci. Proti absolutistickému „sic volo, sic iubeo“ postavila „ius naturale humanum“, jež se v dějinách vynořuje vždycky, kdykoli část společnosti lidské zápolí o nabytí práv, jichž dosud neměla. Metafyzická konstrukce přirozenoprávního práva ve jménu odplaty za kdysi „umělé“ přervanou immanentní kontinuitu „přírody“ — toť stálý průvodní zjev všech dosavadních demokratisujících průlomů do právní kontinuity. (Neušel mu ani Marx-Engels; kniha o původu rodiny a usilovné hledání prakomunismu je — pro účely čtvrtého stavu — obdobou Rousseauova úsilí o přirozenoprávní fikci; bu-

dovanou pro účely stavu třetího.) Tento zjev souvisí s kulturním stavem společenských skupin, deroucích se vzhůru: jejich racionalita je v počátečním stadiu, potřebují metafysického titulu, aby vzrostla ve hnutí, ačkoli nejmocnější jejich hnací silou jsou nové energie a technika, umožňující větší míru zabezpečení života pokolení proti slepým silám právě oné „přírody“, jíž se dovolávají. Konflikt božího „sic volo“ zprostředkovaného tyranem, s lidským „sic possum“, umožňujícího nedotknutelnost těla a svobodu duchovní tvorby, umožňujícího zřít se biče tělesné smrti a duchovní nesvobody jako nejmocnějších donucujících, organisujících principů společenských — tento konflikt byl veden ve jménu fikce, fikce nesmírně plodné.

Francouzská revoluce ji ovšem už po dvou letech prakticky poopravila. Doplnila seznam lidských práv seznamem lidských povinností a zahájila tak svou revisi přirozenoprávního pojmu svobody naprosté v pojem svobody organisované, svobody v duchu zákona a tak dále — proces, jež lidstvo a všechny jeho třídy, dospěvší k podílu na moci, prožívají v mnoha obměnách, a jehož my máme za sebou dosud jen menší kus, takže u nás běžné pojetí lidských práv je stále ještě převážně „přirozenoprávní“. (Tento problém by byl právě dnes u nás hoden tuctu habilitačních spisů... Zde jej lze jen nadhodit.)

Z těchto stručných teoretických poznámek o stupni našeho zrání demokratického lze již odvodit řadu okolností, jež tkvějí ve vědomí — zejména československé — veřejnosti jako

II. chyby Ligy pro lidská práva,

a jež jsou jen průvodním zjevem malé jasnosti v hlavách i v údech, dané „objektivně“.

Sem patří výtky, že československá Liga prakticky chrání jen nacionální irredenty a komunisty, že je to organisace jen „německá, židovská a bolševická“. Z povahy věci a nikoli z tendence československé Ligy plyne, že valná část jejích intervencí proti trestním a správním zásahům se opravdu týká těch menšin, neboť ony právě se její ochrany nejčastěji dovolávají — a nutno říci, že mnohdy, kde jde o přehmaty nebo o nesprávný výklad zákona, s úspěchem. Fašism — český i německý — se ovšem k československé Lize neobrací, nýbrž vede proti ní prudkou kampaň. Nelze mu v tom upírat logiky. Neobracejí se k ní o právní ochranu též strany vládní, a jejich příslušníci jen řídčeji než příslušníci táborů opozičních. Také tomuto zjevu nelze upřít logiky. Není však pochyby, že mezinárodní Federace Lig v Paříži, která dnes sjednocuje Ligy z více než třiceti zemí, by považovala za vyznamenání, kdyby se na ni obrátil o ochranu proti nespravedlnosti — ministerský předseda kteréhokoli státu.

Podobně je tomu i s výtkou defaitismu. Vyslovují ji obyčejně ti, kdož se domnívají, že protikladem defaitismu je erární fráze vlastenců či tvářící se státotvorné. Kdo však ví, že protikladem defaitismu je aktivismus, jenž se snaží přeměnit povšechná hesla v konkrétní úkoly, nevyřkne této výtky.

Jinak je tomu s chybami, danými subjektivně, vývojem československé Ligy samé. Jsou takřka přesně charakterisovány Masarykovým slovem:

„Dobrý program je dobrá věc; ale krom toho musí na něj býti lidé — lidé čestní, stateční a moudří, kteří mají odvalu odpovědnosti. Proto se stále ohlížím víc po lidech než po heslech. U nás ještě příliš dáme na hesla... Víím, že se v politice nelze obejít bez hesel; ale když teď máme svůj

stát v rukou, musí se hesla — nebo chcete-li, tedy ideály — ztělesňovat v určitých a promyšlených požadavcích, radách a praktických programech; vidět to na naší žurnalistice, jak dovedeme myslet à peu près, neurčitě, negativně, polemicky, nekonstruktivně.“

První organisace Ligy pro lidská práva vznikla před pětatřiceti lety ve Francii. Zrodila se z dreyfusiády. Vyvolaly ji v život přední intelektuální autority jako strážce ohňů spravedlnosti a lidských práv, jako organisátora národního svědomí a občanské bdělosti, aby — stodeset let po francouzské revoluci a po vyhlášení lidských práv! — bděla nad prováděním zákonů. Za několik let byla francouzská Liga živoucím hnutím, dnes má na 180.000 členů a 2000 odboček — je to nejsilnější francouzská organisace, jíž po boku stojí významná mezinárodní síť Lig v celé řadě zemí navzájem spolu čile spojených.

Československá Liga nevznikla z tak mohutného aktuálního podnětu, jako byla dreyfusiáda ve Francii. Vznikla spíše z drobnějších, ale tím hromadnějších potřeb právní a sociální ochrany, a z vědomí, že v československých poměrech je nutna nezpolicovaná instituce, jež by bděla nad demokratičností zákonodárné i administrativní praxe. Neboť snadněji se víra vyznává, nežli se podle ní žije, snadněji se zákony vyhlašují, než se bdí nad jejich prováděním. Žádná instituce, jíž bylo svěřeno bdění nad přesným plněním zákonů, nestačí zaručit toto plnění, není-li jí po boku živé právní svědomí a vědomí občanstva.

Československé Lize se dosud jen zčásti dařilo vyjadřovat toto právní vědomí a ztělesňovat toto právní svědomí. Opírala se spíše o pozornost národnostní menšiny než československé většiny, prožívala už také z tohoto důvodu období dětských nemocí, jež se dostavovaly v podobě svízelných personálních a organizačních katarů, léčených čistě zevními prostředky, zejména zextenzivňováním a zdemonstrativňováním činnosti. To stíralo rozdíl mezi československou Ligou a některými politickými útvary, jehož ani nelze dosti zdůraznit. Jedné chvíle se zdálo, že bude nutno založit u nás ligu, jež by hájila lidské právo proti tomu či onomu — obhájí lidských práv, příliš frakčnímu, příliš dogmatickému. Programová neujasněnost pomáhala prohlubovati rozpory.

Jako v mnohých směrech, i zde způsobil blahodárné ujasnění především — Hitler. Po jeho převratu bylo u nás mnohým institucím i mozkům jasno, že není hlavní věcí, jak smýšlet o zlu, nýbrž jak udělat, aby zla nebylo. Léto a podzim 1933 byly v československé Lize vyplněny organizační prací a diskusí ideovou. Příliv uprchlíků z Německa a vývoj domácích poměrů množil a zkonkretisoval její úkoly. Její pátá valná hromada ze dne 10. prosince 1933 jednohlasně přijala řadu — správním výbohem zase jednohlasně připravených — opatření, jež znamenají počátek

III. reorganisace československé Ligy pro lidská práva.

Příslušné dokumenty vyjdou v nejbližších dnech tiskem. Patří k nim programatický výklad (autora těchto řádků), nové stanov (jež mimo jiné odstraňují možnost takové kumulace hlasů, jež způsobila neblahý průběh předloňské valné hromady) a reorganisace českého i německého tisku Ligy. Programatická a organizační opatření pak byla dovršena řadou usnesení personálních. Z nich nejdůležitější, poněvadž nejvíce zavazující a — vlastně svou povahou též programatická — jest volba presidenta T. G. M a s a r y k a za čestného člena česko-

slovenské Ligy a volba osmnáctičlenného čestného výboru z čelných intelektuálních autorit českých, slovenských a německých. Ze složení čestného výboru jest vidět, že československá Liga si uvědomila, že nemůže chápat svůj úkol úzce, že musí hledat spolupracovníky nikoliv v jednom, nýbrž ve všech táborech, pokud vyjasňují svým dílem humanitní a demokratické doktriny, na nichž jest vybudováno mezinárodní hnutí Ligy a zejména praxe mateřské Ligy francouzské. Ze spolupracovníků „Přítomnosti“ jsou členy čestného výboru československé Ligy Karel Čapek, Ferdinand Peroutka a Jaroslav Stránský.

Program, tisk, organizace, osobnosti, intensivnější styk s pařížskou Ligou — toť předpoklady, aby československá Liga nyní mohla intensivněji plnit své úkoly. O nich jindy. Nyní má veřejnost možnost kritizovat Ligu nejúčinnějším druhem kritiky: z nitra, spoluprací. Čím intensivněji se jí zúčastní, tím dokonalejší bude — reorganizace Ligy pro lidská práva v ČSR.

do ba a lid é

Dan Jordán:

Co lidé píšou novinám

II.

Hospodářská krise má nepochybně zvlášť silný vliv také na duševní stav lidí a jeví se to i v dopisech novinám. Není aspoň v nich nedostatek zmatených úvah ani podivuhodných návrhů na řešení dnešních trampot světa. Něco z toho je už v dnešní serii, ale bude toho víc. Nikdo by nevěřil, co lidé, píšící novinám, chce zachránit svět (a sebe) s piritismem. Jeho vliv hlásivá se často i v dopisech o běžných a všedních věcech. Prosby a nářky zklamáních v y n á l e z c ů, zabraných někdy snad celý život utkvělou myšlenkou, jsou v redakční poště každého rozšířenějšího tisku zjev pravidelný. Dojímá obyčejně při nich nejvíce dětsky nevinná neznalost života a jeho zařízení. Pak je tu ovšem velké procento hloubalů, jichž snaha vyjadřovat se filosoficky-literárně, následek pro ně těžké četby a ctižádosti napodobovací, je zdrojem h u m o r u. Ale za tím humorem je bezpochyby všelicos velmi smutného a těžkého. Což je dobře mít na mysli při této někdy zdánlivě jen veselé četbě.

Stojíce ležmo na pokraji žádná...

Velectěné redakci!

Dovoluji si tímto s prosbou o prominutí nabídnouti pro list aktualitu, dementi to feuilletonové narážky v N. P. dne 9. června m. r. Olgou Fastrovou napsané a namířené kritikou proti nynější generaci. Myslím, že jest tak třeba, neb jednostranné vbíjení náhledu nemůže odpovídati pravdě po úvahách dnešní společenské komplikovanosti.

Za generaci makovou a ufňukanou.

Vážená redakce!

Je-li něco příznačného a zakořeněného v dnešní době, co špatně pochopení účelu věci, pak záliba kritiky stojí v prvním místě u zbytečných starostí, pokud si je člověk zájmem o člověku připouští. Ze soukromnosti bývá kritika spíše nemístně

stoudného smyslu, což nepadá na váhu pro širší vrstvu obecnosti, avšak, přichází-li kritik se svým tesařským výplodem o společnosti či generaci do novin, nutno takovou kritiku vyhotovit pod jasnou a důkladnou úvahou její předurčenosti. Není-li tomu tak, zůstává její smysl jako suchý projev individuálního zájmu neb názoru, tím také zvrhává se účel na bezvýznamnou, aneb urážlivou formu. Stala-li se taková věc, pak obdobou její byl nedávný feuilleton Olgy Fastrové, ve kterém pisatelka v úvaze o hudbě umělecké a lidové písni přišla na to, pojmenovat mladou generaci „generací makovou a ufňukanou“.

Zásadní potřebou u studia lidové povahy pro období zůstává nám vždy souznačnost doby. Přichází-li její skutečnost ve formě dějů ať světového či národnostního významu, má její evoluční proces neztenčený vliv na veškeren současný počin, umění a lidovění nevyjímaje. Totéž platí pro naši generaci. O ní slyšeli jsme již mnoho a mnoho pomluv pro účast na tom, „jak to s ní dnes vypadá“. Avšak, uvážíme-li rozumně, seznaváme, že vlastně kritikujujeme částečný plod vsadby, která za určitých okolností vyrůstala a roste. Doba poválečná značí vůbec krkolomnou etapu vyložené společenské chyby, která úplně vystavěla své následky. Zapadla-li normalita životního názoru do fikčního živlu vzplanuvších radostí a zbytečnosti, nemohlo se očekávat nic jiného, než rapidní sklouznutí s této cesty na úkor životně vážného a potřebného systému.

Ovšem omladina, jako všechno mladé, nemusela se dlouho nutit, aby nepropadla zkáze. A stupeň vyspělosti je ten, jak lze dnes vidět: sebevražda z přežitosti v 18 letech, vražda z lásky v 16 letech atd. To jest ovoce chyby, v níž zapomněla se cena života. A zdá se, že rozrůstání citu v lidstvu jest samopřirozená cesta, která jedině této ráně může přinést lék. Z normálního uvážení jest vychovatelsky nedůstojné, výsměchem o babských pláčích a sentimentalitách, vyřázet z myšlení takto postižené generace probuzení citu, naopak jest hloupé označení sentimentality u skutečnosti existujícího bezcitna.

J. M.

Tajemství krve a stigmata.

Nesmírně důležité!

Za každou cenu uveřejnit!

V Republice je patnáct set stigmatizovaných?

Vlastní název je: „Sebetřýznění mučivými myšlenkami“ a hlavně pro tento nadpis a v zájmu pravdy dovoluji si Vám zaslati své mínění o otázce tak velikého dosahu. Podtituly článku jsou: „Stigmata výsledkem mystického soustředění.“ „Podstata zázraků Terezy z Konnersreuthu.“ Poněvadž mám už několik let stopy takových nepatrných stigmat na krku, aniž jsem měl té nejmenší myšlenky, abych si je přivodil, myslím určitě, že podobná znamení (stigmata) nejsou následkem myšlenek a příčinou nějakého sebetřýznění, o němž nemůže být ani řeči, nýbrž jsou grandiosním projevem, hraničícím přímo s posláním člověka na svět.

Stigmatizování je nejdůraznějším mystickým písmem o starých obětech krve, o obětování býků, kozlů, telat a také obětování nevinných mladých lidí starým božstvům. S takovými oběťmi v těsném vztahu je také kříž a mnohé oběti jeho. A v jakých vztazích jsou četná stigmatizování nové doby s oněmi oběťmi starozákonními? Jsou hrozným odstrašujícím a výstražným upozorňováním, že v mučednictví, mučednické smrti a smrti kříže, fyzické smrti je zápor posláním člověka na svět. A přece má oběť krve tak nesmírný význam životní, že znamená přímo splnění životního cíle. A kterak to?

Krev možno pokládati za pojem velmi široký, značící především symbol materialismu, krev nižších jedincův jako bezbarvé šťávy, mízu rostlin a hlavně také krev duchovní. Každý zajisté zná známá slova: „Kdo jí mé tělo a pije mou krev...“

kteřá jsou mysteriem duchovní krve, která začne teprve hráti hlavní roli při šíření se nových nauk věd duchovních.

My jen podotýkáme, že tatva, prána, emanace, výrony čtvrtého skupenství, psychometrické pochody a procesy obsahují nám dosud neznámou krev duchovní a duchovní tělo.

Chceme-li si však aspoň poněkud představit duchovní tělo a krev, přemýšlejme o gramofonové desce (i o radiu).

Skutečné obětování mnohé krve starozákonní mělo zajisté svou příčinu a zůstalo vedle toho záporem jakožto předobrazem ideálních obětí krve. A tak stigmatizování neznamenaají nic jiného nežli veliký zápor jakéhokoli mučednictví a mučednické smrti v poslání člověka, aby zároveň vytyčili pravé oběti krve nekrvavým způsobem. Kterak to? Krev se tvoří z pokrmův a nápojů a obětovati krev nekrvavým způsobem značí zřít se jich, aby jedení těla a pití krve duchovní nabylo převahy a člověk dosáhl znovuzrodu tělem a obrody duchem.

To jsou koreláty (vztahy) nejvyšších věd duchovních, ukazující cestu k otevření duševních smyslu a splyvání tělních podstat s posmrtnými při nirvaně již v hmotném živobytí.

F. B., uč. v. v. a spis.

Jak odstraniti následky racionalisace.

P. T.

Zajisté do leckteré rodiny Vaší zavítal Ježíšek a přinesl pro milé Vaše dívky knihu s různými obrazy a mezi nimi spatříte též různé obludy a netvory. Tak ku příkladu spatříme na obraze v knize té obludu, která má trup ještě a ztrupu toho vybíhá několik krkú, na nichž v koncích spatřujeme hlavy divutvorného hada a na hřbetě má letky jako netopýr. Když, táži se vás, vy mladá útlá dětská tělíčka, co to na tom obraze jest a co to dělá, tu nemůžete jim nic jiného říci, než že jest to drak, který kdysi žil a zhojně působil. A tak jako ty mladé dívky táži se vás co to je drak, tak mnohý z nás táže se co to jest krysa a zajisté každý spatřil by rád tohoto zhojněného netvora k rysí v obraze, kdybychom její podobu vykreslili.

Tento ne válečný neb poválečný ale možno říci již předpotopní netvor kryse, svým stářím dospívá tak mohutné velikosti a síly, že již tu opanovala celý svět.

Nehlédnemeli do dějin minulosti vidíme že tato předpotopní obluda kryse v roce 1914 vloudila se do šlechty našich nepřátel a vzbudila v nich konkurenční touhy po tom — by jako mocný stát, byl ještě mocnější, při čemž spoléhal na své technické vymoženosti.

Díky Bohu, díky našim národním budovatelům a díky dohodovým státům že se tak nestalo, neboť jinak byli bychom již dávno vehnáni v otroctví. Spojené dohodové státy spojenými silami vytasili tedy svoje zbraně a nepřítel zdojali. A tak té světové předpotopní krysi nezbylo nic jiného nežli opustit onu šlechtu a vloudila se do průmyslu, hospodářství a obchodu. Továrny vyrábí stroje, které technickou vyspělostí vykazují lidu dobré činné služby příkladně řeknem 50 let. Tovární oběkt, který jistý strojový druh vyrábí je v takovém rozsahu, že pro svůj dodávací okruh vyrobí tyto potřebné stroje za 20 let. Na této výrobě pracuje jistý počet lidí po celou tu dvacetiletou dobu a v této dvacetileté době vychová dělnictvo 20 ročníků nové mladé dělné generace. Po uplynuté době dělnictvo nebo-li výrobci těch strojů ovšem již s větší částí jsou sestárlí a vstupuje do starob. poj., ale jimi vyrobené stroje pracují ještě 30 i více let. A pro to je-li tedy během 20 let okružní dodávka vyřízena, nezbyvá tedy na těch 20 ročníků té mladé nové dělné generace nežli výroba nových strojů těch, které nějakou pohromou v provozu byli postiženy a tak nezbyvá továrně nic jiného nežli snížit výrobu do úplné doby té, až stroje ty které dali do oběhu, se úplně upotřebí.

A což milý čtenáři až technika pokročí tak daleko, že stroj

neb jiný potřebný artykl prokáže 100 leté služby? Hrůza a děs zmocní se každého nad pomíšením, jak jen lid bude moci žít, až technika vyspěje tak daleko že užívání výrobních předmětů bude míti trvanlivost více než 100 let. Uvádím příklad zjednoho výrobního předmětu: Oddělení sklářské na výrobu sklenic. Kdyby obmezenost užívacích práv stechnické vymoženosti nabyla platnost, na dobu třeba 10 ti let, po uplynuté době byl by povinen živnostník opatřiti si do svého hostince nové, právo platné potřebné předměty skleněných nádob a staré mohl by zaprodati opět sklářskému výrobnímu podniku za cenu matriálního skla. Tak by se tedy stalo že postup a vývoj ve vědě techniky by se nijak nebrzdil a kdyby i se vynášel technik, který by třeba případně i sestavil věc třeba věčně trvající, plným právem bylo by mu tedy toto přiznáno ale užívat po dlouhá léta jednu věc to by se rozhodně nemohlo.

Tak každému jednotlivému potřebnému předmětu dostalo by se za věno určitá stanovená doba trvání, což možno považovat za dobrý řešitelný problem neb v každém jednotlivém státečku hospodyně odejme rodinným členům prádlo, které vyperé, vyždímá, aby do rodinných členů nemohla dostat se špina a hmyz, tak také jednotlivé průmyslové výrobní pro lid potřebné předměty by se po určité stanovené době dali spět do továren, ne proto, aby se tam očistila špina a rez, ale aby se tam vyprala a vyždímala světem řádící zhojná kryse.

K. Š.

Tajemství věčné mladosti.

Vaše Blahorodí!

Dne 7. t. m. přinesla Nár. Politika noticku z Ameriky pod nadpisem: „Podivuhodný úkaz přírody — žena nestárne.“

Obsah článku seznamoval své čtenáře o tajemství to 64leté Edvy Wallace-Hopperové — věčně mladé dámy, jejíž vzezření a tělesný stav odpovídá zjevu šestnáctileté dívky, jelikož tato má růžovou pleť bez vrásků, jsa silných svalů, pružné postavy co všestranně čilé americké sportovkyně, počtené cenami v tenisu a plavectví.

Miss Hopperová na nespočetné dotazy rozhodně papírá užití kdysi neb trvale jakýchkoli tajných prostředků — avšak na výzvu z lékařských kruhů, by se nechala vyšetřiti odborně, briskně odmítá.

Ku této notičce přinášíme tuto nám došlou zprávu co vysvětlení. Odpovědnost za níže uvedené ponecháváme našemu informátoru X. Y., jenž sděluje:

Tvrzení Edvy Hopperové, že nemá tajností, ani nezná původu jejího nestárnutí — jest nevěrohodné, a an jsa její dvojník jistým dílem co týká se nestárnutí, zdůrazňuje, že slečna Edva Hopperová zná tajemství svého nestárnutí právě tak jako já. Kdežto sl. Edva Hopperová započala s jistou kúrou již dle všeho ve svém věku 15—16 let, — naproti tomu já u věku asi 32 let a to jen s kúrou poloviční a krátkodobou. Přesto ale vykazuje můj tělesný stav svěžest, vzezření neméně než o 15 let níže, než de fakto moje stáří již pokročilo. I dnes lze každé lépe situované osobnosti, ženě i muži, to v každém stáří zabrzdití své stárnutí na desítky let u osob dospívajících dodáváje, že tělesná dospělost, plné zdraví jest podmínkou celé akce.

Bližší vysvětlení.

Před asi 50 roky navrátil se po 25 letém toulání se světem hlavně v zámoří, v Indii, atd. můj strýc lékárník s bohatou kořistí poznání, zkušeností a vyslídění přemnohých tajností cizokrajních národů z vědy lékařsko-farmaceutické a s valným počtem poznání preparátů a přípravků v nejtajnějším slova smyslu ku čelení různým nemocem, nemocím zákeřným, uštknutím jedovatými plazy, poznání různých narkotických prostředků a přípravků v jich složení a užívání atd. atd.

Z galerie vynálezců.

I. Ctěný pane!

Vím, že nejste v této záležitosti kompetentní, ale jsem okolnostmi donucen psátí Vám zas, neboť nedostal jsem od „Svazu vynálezců“ odpověď a nevím si již rady. Nemohu věnovatí poměrně velký obnos na cestu do Prahy (zvláště, když jsem takhle srážen k zemi). Byl jsem již všude odmrštěn, aniž se věc přezkoumala: tomuto postupu nerozumím: chce-li kdo posoudit obraz, dívá se na malíře? Zapomněl jsem se starat o tak zv. veřejné mínění a následky se dostavily: informace u zdejších lidí získané, způsobují útěk zájemců o věc. Chtěl jsem, aby věc byla tajně přezkoumána, hodí-li se pro využití v již nadcházejících událostech, ale studený rozum nám káže, že musíme býti zas otroci Německa. Týž studený rozum by nedovolil u nás jistě činům rázu Piccard, Nobile: obdivovati se cizím, po případě platiti, to ano.

Systémů je sice více, vše je mnohotvárné a kdyby bylo uvedeno ve známost, vzbudilo by jistě velký zájem: každý absolutně měšťanské školy pochopí. Vše lze takto s tužkou v ruce dokazovati. Nelze se tudíž diviti, že pokládám věc za důležitou, a že by napřed, než dojde k uveřejnění, by se mělo dostat do rukou státníka, vojáka, vzhledem k naší době.

Podnětem k práci byla hmotná tíseň, ne slavoman: podmínka k dalšímu jednání je tedy naprosté utajení mého jména. Odepište tedy tak, aby nikdo nepoznal, oč běží. Jsou zde podivné poměry, začlu potom ještě dopis k nákrese se vztahující. Jest to sice nepatrné, ale jsem k tomu donucen. Z odpovědnost moje nebude.

Sdělte tedy prosím, jednotlivci, muži výše uvedeného rázu, kde poctivost je samozřejmá, který by chtěl přezkoumat a převzít zodpovědnost, po úřadě se „Svazem vynál.“ neboť nepodařilo se mi dostat od nich odpověď.

P. S. Nakonec jsem se rozhodl přiložiti zatím jen část popisu na ukázkou, jak lze vše dokazovati. Ostatní se může zaslati jen nějakou jistější cestou. Tedy: prozatím vážně, smích až na konec. V případě, že neodpovím, Váš dopis nedošel.

(Přiložen nákras.)

To vše je cílek, který se otáčí kolem pevného středu M, směrem opačným x rychlostí 105, na J je rychlost 15 ku předu, 105 zpět, — 90 x na L2 je rychlost 5x, 105 zpět x=100.

Chceme-li nyní pobízeti o tlakem jednoho kilogramu, zdržujeme J1—J2 aby na C povstal tlak 1 kg dolů, mělo by se J1 pobízeti nahoru x—, tím, že skutečný pohyb jest x—, musí se zdržovati. A), A1), L1), L2), je třeba zdržovati. Tím že se točí obráceně, musí se pobízeti pomocí P). Atd. atd.

II. P. T. Na dopis před 14 dny Vám zasláný, nedostal jsem odpověď. Jelikož tuším, že jste sdělili na patřičné místo, vidím, že u nás již zájem nenajdu. Chci nyní zkusiti u jiného státu, kde by úspěch byl úspěchem našim. Potřebuji adresu zastupitelství státu, který byste mi doporučili, abych se nedostal do konfliktu se zákony. Tyto informace bych mohl získati i jinde, ale je možno, že jste odpověděli a chci míti jistotu. Známkou nepřikládám, takové dopisy se ztrácejí. Zasláte nevyplaceně, což je jako doporučeně. Také by se mohlo zkusiti u nás vzbuditi zájem soukromý, nejsou zde jen bázlivi a pohodlní. Nabídky by se mohly dáti zaslati na Vaši adresu a Vy byste mi někoho doporučili.

Ujišťuji, že věc zaslouží lepší nakládání, než až dosud.

S úctou A. H., Benešov.

Nepřítel žen.

Vážená redakce!

Prosím o laskavé uveřejnění mého článku ve Vaší nedělní zábavné příloze. Doufám ve Vaší ctěnou náklonnost.

Mezi hlavními tajnými prostředky a přípravky farmaceutickými nacházel se též přípravek nějakého lektvaru čili medicíny dnes zvané ku čelení stárnutí, pro věčné mládí s jeho účovou 30—50 letou. atd.

Velký díl kořisti mého strýce, jenž byl na tuto kořist vložným sobcem a ač měl možnost sám co lékárník využití přemnohé tu zcela neznámé preparáty, přípravky a jak se to vše jmenuje, — neučinil pro ostatní spolublžní zhola nic, řka že vyzískané tajemství lékařsko-farmaceutické si podrží pro sebe.

Jinak si přinesl současně velmi značné jmění, tedy nešlo mu nikterak oto, by přivezené kořisti vyzžil ve finanční prospěch.

Stejného mínění byl i můj otec, takto všestranný obchodník a co hlavní, samouk v nejširším slova smyslu, jenž před ničím se nezastavil a zdědiv vše po strýci, svém bratru lékárníku co jiní příbuzní dříve neodnesli než se otec dostavil asi před 40 lety ku jeho pohřbu, zabral hlavně vše co bylo písemného a to bylo také to nehlavnější ze zámořských kořistí. — Náhlým úmrtím mého otce bylo mi umožněno zabratí veškeré jeho písemnosti a tím jsem doplnil mnohé, co mi i při detektivním snažením dříve bylo ušlo.

Dnes mohu se 100% bezpečností tvrditi a prokázati svou tělesnou zdatností, poměrnou mladostí níže asi o 15 roků, že podniknutá kúra jest unikum, 100% bezpečném při přesném dodržování předpisů a mohu tvrditi, že od svého roku as 32 nebyl jsem nikterak nemocen, ani když byly před lety epidemie chřípky, kdy kolem mně bylo všechno zamořeno a kolem mně zemřelo několik lidí na chřípku! Bydlím ve IV. patře t. j. 112 schodů, jenž denně absolvuji 10—15 krátě dolů a nahoru přes 2 schody, nejsa nejméně unaven. Tělesně můj zjev muže as 25 letého, vzezření poměrně mnohem mladšího než ve skutečnosti jsem stár, rozdíl asi 15 roků, což mohu prokázati 2 fotografiemi z roku 1929, každá z jiného atelieru a tučtem výstřížků z Politiky různých osobností ve věku 49—60 let, jenž všeci by mohli býti mámi otci. Totéž bylo za odvodu dodatečně v roce 1915 kde mužové téhož ročníku mohli býti všichni mámi otci podle stavu jich vzezření a těl.

Fotografie a výstřížky ochotně propůjčím ku kontrole. Jinak se stavím ku dispoici každému lékařskému vyšetření, opak Edvy Hopperové.

Adresa budiž zachována v tajnosti, sdělena nejvýše jen s mým souhlasem, resp. zájemců, dopisy budiž mi předány.

Inž. S. S.

Prosí se za uveřejnění ve verších.

Velevážený pane chefredaktore!

Dovolte, prosím moje představení.

Přikládám básničku do tisku,

zda její aktuální sestavení,

hodí se do Vašich výtisků.

Zdařilejších básní u mne kolekce,

v práci zlobena jsouc inspirací,

ku psaní v tisku schází mně — protekce,

v Parnás vcházím bez aspirací.

Pravda, dnes svět nemiluje rýmy,

i Homér je dáván ad acta,

však život ochuzen o city, šprýmy,

smutná toho vůkol jsou fakta.

V případě, že veršování se hodí,

neodloženo do stolíčku,

můj vřelý dík Vás vezdy doprovodí!

Pěkně prosím neházejte básničku,

do redakčního košíčku.

V dokonalé úctě Vám oddaná

Květa Hubecká.

(Přiložena báseň: „Kajčnickova zpověď.“)

Život.

Ty člověče bídný, ty jsi se narodil, uprchlo ti těch pár bestarostných chvil, ve kterých jsi žil jako baron sám, nevěda o tom. Ty, jenž nyní žiješ jen z trampot a odříkání, Ty člověče, jenž jsi se díval do zraků děvy, o kterých se ti zdálo jako by tě zvaly, jen bliž pojd', jen bliž a ty, ty jsi se viděl v pátém nebi, ty hloupý člověče. Což nevidíš, že dnes kynou tobě, ondy druhému, což myslíš, že jsi na světě sám, tak sám, že si myslíš, na kterou ženu se podíváš, že tobě jen sloužit bude. Ona že zpívat a jásat bude, jak jen uzří tebe, ty hloupý člověče. Ty vidíš ženu, líbí se ti, však povím ti, jen chvíli, pak sprotiví se ti a bude ti ohavnou. Ty sedneš si k ní a budeš se chovat jak nejlépe umíš a ona, ona jen flegmaticky vytáhne cigaretu a tobě vyčini, žes nebyl tak slušným, nezapálil ji cigaretu. To jsou nyní ty ženy, to jsou ony. Však i já připouštím, že najdeš ženu, budeš ji hledat a najde jich mnoho. Ty však budou jiné, budou jemné jak kvítky, malé a něžné a přeci to nebudou kvítky, které po jednodenním trvání opadají. Ty budou kvést dále, na noc se budou zavírat o zrána rozvíjet. Člověče, tu dívku si máš najít, tu a ne jinou, však počkej. Já pravím to co prorok budoucnosti, že ten náš mužský rod brzy vyhyne. Ženy, ty falešné ženy, ty jen nás opanují a vy, vy budete jejich otroky. Přijde žena, tvá žena člověče, v ústech bude mít překrásnou dýmku, s které bude jemně pokuřovat. Její nohy budou ukryty v dlouhých kalhotách, a vrchní část těla bude oděna v prima pánský kabát. A ty tej ženě řekneš, och má dobrá madam, odpusť prosím, že jsem se opozdil s tím nádobím, ale trochu jen posečkej, i budu hotov. Ach ty bídáku, co na tom máš, když zříš ty dvoje záda, ve předu i v zádu, to se ti líbí? Muži, pohleďte do středověku, ty krásné oválné tvary ženy, to byla pravá žena, tak jak vypadat má to, ta pravá žena. Nevím, který z čtenářů porozumí mě, ale vím, že mnoho jich bude, kteří řeknou, to psal nějaký blázen. Avšak počkej ty čtenáři, jež muže opěvuješ těmito slovy, ty jednou zestárneš a vyndáš náhodou tento kousek novin a znovu přečteš. Slyším tyto slova: „Ten muž měl pravdu, ale napravit již to nejde.“

S dokonalou úctou

Jaroslav Kozlík, Praha.

otázky a odpovědi

Čtrnáct otázek o Englišově plánu

I.

Pane redaktore,

v posledním čísle „Prítomnosti“ uveřejnil jste Vy a pan Eduard Vyškovský články, doporučující t. zv. Englišův plán. Po opětovném přečtení těchto článků zdá se mi, že jsem našel určité rozpory v jednotlivých údajích. Nesrovnalosti tyto snažil jsem se sestavit do těchto otázek:

1. Rozuměl-li jsem dobře Englišovu plánu, předpokládá uvolnění dovozu. Bude zavedením plánu dovoz opravdu uvolněn? A nebude-li, neznamená Englišův plán zvýšení dosaadvních privilegií?

2. Uvádíte, že podle výpočtu odborníků zavedením Englišova plánu stoupnou životní náklady o 1 až 2%. Ale tuzemské ceny jsou určeny cenami zahraničními, celní ochranou a vázaným dovozem. Poslední dvě položky možno odhadnouti u životních potřeb na 100% zahraničních cen. Průměrná domácnost vydá na jídlo polovinu příjmů. Znamená tudíž Englišův plán 7½% zvýšení životních nákladů. Jak přišli odborníci na 1 až 2%?

3. U států, s nimiž máme sjednan clearing, a u států s kontingentovaným dovozem nemá E. p. větší význam. Se státy s volným dovozem jsme aktivní i bez E. p. Do kterých států chceme tedy zvýšit vývoz? Snad do Švýcar?

4. Bylo vzato přivrženci E. p. v úvahu, že státy s těžkou valutou: Anglie, Amerika, Japonsko, Dánsko, Švédsko, Norsko provádějí pouze to, co my, a ostatní středo- a jihoevrop-

ské státy a Francie to provedly již po válce? Že je to vyrovnávací proces cenový, který byl nutný a proveditelný buď tím, že se my svou cenovou a příjmovou hladinou povzneseme k nim nebo oni sniží se k nám?

5. Malý zájezd na sever, západ a východ republiky ukáže, že neobstojí tvrzení, že jsme nejdražší zemí Evropy. O která konkrétní čísla se opírají přivrženci E. p.?

6. Vycházíte z předpokladu, že ceny zboží od nás exportovaného jsou tytéž jaké byly před znehodnocením angl. libry. Jak vysvětlíte aktivní obchodní bilanci s Anglií a Švédskem?

7. Proč neberete v úvahu značné zvýšení cen v zemích, kde valuta byla znehodnocena?

8. Bylo samým Englišem potvrzeno, že jednou z příčin krise byl útek peněz z republiky. Budeme-li platit za přivezené valuty prémie, dostanou je také ti, kteří s nimi v dobách zlých od nás utekli? (Mají možnost je přivést poměrně snadno, stačí, když vystaví za vyvezené zboží vyšší účet. Podobným způsobem — vyššími účty za dovážené zboží — se od nás peníze vyvážely.)

9. Vyvezli jsme i v tom bídném roce zboží za čtyři*) miliardy korun. Vyvezli jsme je proto, že ceny byly konkurenční. Neznamená tudíž E. p. dar půl miliardy korun našim dosavadním odběratelům, který musí zaplatit ti, kdož žijí z ruky do úst? Vypráví se, že zahraniční kupci již 15% slevu na základě E. p. požadují.

10. Čím si vysvětlíte nepopiratelné úspěchy exportní našeho dřevařského, strojího a textilního průmyslu, které byly v posledních týdnech v denních listech hlášeny, když tvrdíte, že naše ceny jsou pro export nezpůsobivé?

11. Po deset roků nás „Prítomnost“ správně učila, že příčinou našich neúspěchů v zahraničním obchodě jest naše nesmyslně vysoká celní ochrana a budování skleníkového průmyslu a zemědělství. Proč chcete najednou tento skleník opatřit triplexovými okny?

12. Tvrdíte, že odpor průmyslu a obchodních komor jest vlastně projevem finančního kapitálu. Jak vysvětlíte odpor Bařův, jednoho z největších exportérů?

13. Nezdá se Vám, že E. p. přichází pozdě? Že nesporně se lepší hospodářské poměry na celém světě znamenají nutné zlepšení i u nás a že jakékoliv umělé zásahy nás červíčků ve světovém obchodu znamenají spíše zpomalení než zrychlení ozdravovacího procesu?

14. Mluvíte o možnosti pokračování v deflaci, ale tuto cestu jsme ještě nenastoupili. Zvýšení cel, zavedení nové dovozní daně a zbytečné omezování dovozu neznamená přece deflaci. A když nemůžeme jíti cestou deflační, proč voliti druhý extrém? Proč nevoliti kdysi Englišem tak vřele doporučovanou stabilisaci?

Jsem přesvědčen, pane redaktore, že velmi mnoho Vašich čtenářů by Vám bylo zavázáno, kdybyste pokračoval v článcích tohoto tématu se týkajících a přitom vzal laskavě v úvahu otázky výše uvedené.

S veškerou úctou Ing. A. Klíma.

II.

Vážený pane!

Vašich 14 otázek vyčerpává zhruba všechny námitky, které byly proti Englišovu plánu uplatněny. Prominete, bude-li odpověď na ně velmi stručná, neboť koncepci, odůvodněním a vyhlídkami plánu zabýval jsem se obsáhle v minulém čísle. Pokusím se vyvrátiti Vaše obavy takto:

1. Plán předpokládá uvolnění dovozu aspoň tam, kde by bylo nebezpečí dalšího zdrazení využitím nynějších privilegií. Záležejí na vládě a na politice, bude-li mít odvahu (a má-li se splnit účel, musí ji mít) tato privilegia odstranit.

2. Odhad cenových účinků je nesmírně obtížný. Při dobré hospodářské politice (viz 1) nemusí opravdu nastati žádné zdrazení, které by převýšilo pravidelné cenové výkyvy. Váš odhad spotřeby a tvorby cen není jistě zcela přesný, neboť podíl dovážených výrobků na celkové spotřebě domácnosti není jistě takový, aby bylo možno odůvodniti 7½ procentní zdrazení životních nákladů. Proto pokládáme odhad jedno- až dvouprocentní za zcela přiměřený, zvláště, když přírážka nemá být vyšší než aby vyrovnala rozdíl u nás a v cizině.

3. Plán pomůže i u zemí s kontingenty, neboť i tam zlevní naše zboží. Oblast zemí bez kontingentů je stále daleko větší než zemí s kontingenty. Konečně pomůže u mnoha druhů zboží, jejichž dovoz pravidelně není kontingentován i v zemích s kontingenty, jako je cukr, na jehož význam jsme v článku poukázali.

4. Při provádění plánů jde o odčinění zhodnocovacího pohybu

*) Nevím, je-li obnos správný.

zlata v posledních letech, takže poválečné změny nelze uplatňovat.

5. Že patříme k nejdražším zemím světa, je zřejmé z mezinárodních přehledů, které sestavuje na příklad hospodářský výbor Společnosti národů, německý konjunkturní ústav a pod. I z našich statistik jest patrný daleko menší pokles cen než v jiných státech.

6. Aktivní obchodní bilanci s některými státy se znehodnocenou měnou máme proto, že byli jsme nuceni vyvážit znehodnocení jejich měny snížením našich prodejních cen. To šlo snad do určité míry na účet mezd, platů zaměstnanců a ztrátových bilancí podniků, ale nejde to do nekonečna, právě proto hledáme řešení jiné.

7. Ceny v zemích se znehodnocenou valutou zdaleka nestoupily o tolik, oč měna klesla.

8. Proti těm, kdož ve zlých časech utekli od nás se svými penězi, máme trestní prostředky, které v zjištěných případech je těžce postihnou. Ovšem, podaří-li se podvod, jsme bezbranní, záleží na občanstvu a úřadech, aby se podvodníkům neposkytovala ochrana.

9. Plán se navrhuje na to, aby vývoz se podstatně zvětšil. Váš odhad půl miliardy považujeme za vysoký. Menší obět byla by daleko vyvážena lepší zaměstnaností a tím většími příjmy širokých vrstev.

10. O našich nepopíratelných vývozních úspěších lze těžko mluvit v poměru k úspěchům jiných států. Pokud zaznamenaly naše strojírní úspěchy, jde o výrobky zcela speciální, jako cukrovary anebo zbraně, kde rozhoduje více zdatnost výrobce než cena. Lepší vývoz dřeva jde spolu se zlepšením cen na světovém trhu, při čemž na příklad vývoz severských států stoupil mnohem pronikavěji. Nejpatrnější je to na příklad u celulosy, kde zlepšení našeho odbytu daleko kulhá za zlepšením v zemích severovýchodních.

11. Trváme dále na nesmyslnosti vysoké celní ochrany. Plán neznamená její zvýšení. Cla samotná budou v poměru k ceně zboží spíše nižší, neboť zboží se zdraží a clo zůstane stejné.

12. Odpor Baťův lze vysvětlit tím, že jeho zájem na dovozu (kůže, guma, textil) je po zřízení továren v jiných zemích daleko větším než na vývozu, neboť jeho zdejší továrny se opírají především o domácí trh.

13. Plán nepřichází pozdě, jde právě o to, abychom ve chvíli obecného zlepšení si nebrzdili možnosti udržování dosavadní disparity.

14. Plán má znamenat stabilisaci tím, že přizpůsobíme podmínky u nás podmínkám v cizině. Nejde tudíž o žádný extrém. Je nutný právě proto, že jsme přes stálé mluvení o deflaci nebyli s to provést ji do důsledků.

Opakuji znovu, že jsem přesvědčen, že doma nemusí se nic státi, že především není nebezpečí překotného zvýšení cen. Naproti tomu, bude-li jistota, že v deflaci se nemá dále pokračovat a že tedy ceny se uměle nebudou srážet dolů, může nastati podstatné oživení podnikavosti, které bude mít význam i pro zlepšení hospodářských poměrů domácích. Jest zajisté třeba i při největší opatrnosti jistého optimismu, který ovšem musí být cizí těm, kdož mají přinést oběti, jako jsou všichni dovozci. Budiž mi dovoleno však vyslovit názor, že obecné zlepšení prospěje nakonec i jim.

E. V.

dopisy

Pochybnosti o Englišově plánu

Milý Peroutko!

Tvůj článek v „Přítomnosti“ končí, že je třeba „seřadit se buď pro nebo proti Englišovu plánu“. Dovol tedy, abych se postavil proti Englišovu plánu. Ukládal jsem si až dosud v této otázce rezervu, protože jsem svoje názory o příčinách krise a o prostředcích jejího léčení vyložil tolikrát, i v poslední době, že jsem mohl předpokládati, že i když veřejně se nepustím do diskuse, moje stanovisko bude předem známo. V tom jsem se také nemýlil, ostatně jsem svých několik poznámek k plánu Englišovu přičinil hned na počátku diskuse, ale když se tato diskuse rozvířila tak, že přestala být věcnou (budiž konstatováno, že to platí na obě strany), když jsem byl od osoby, které si velmi vážím, obviněn z osobní zaujatosti, když mně bylo řečeno, že postupuji neobjektivně při výběru osob, které jsem pozval do ankety o této otázce (ač z pěti osob se jedna

vyslovila pro Englišův návrh a jedna nikoli proti), řekl jsem si, že je snad nejlepší zatím mlčet. V tom mne také utvrzovaly některé momenty, jichž nemůže přehlédnout ten, kdo je ve styku s denní praxí našeho hospodářského života: spořitelný hlásil úbytek vkladů, naše koruna ve Vídni byla obchodována jeden den s disažiem, v ministerstvu zahraničních věcí upozornilo pět zástupců cizích mocností na obchodně politické důsledky valutní přírážky...

Čtu nyní Tvůj článek v „Přítomnosti“, a zdá se mi, že mlčet by bylo totéž jako uhýbat před odpovědností. Je to ovšem jen odpovědnost ideální. Neprováděl jsem deflaci této vlády. Ale zasahoval jsem svými články do hospodářského života jako jeho glosátor v posledních letech tak, že dnes má právo každý se mne zeptat: Tak co, pane Hejdo, jak se na to díváte? Lidé se mne vskutku ptají, jak se na to dívám. Nikdy mne ještě nenavštívilo tolik lidí, nikdy mně dosud netelefonovalo tolik známých — třeba i velmi vzdáleně známých — aby se mne poptali na moje mínění. Jeden z nejznámějších pražských advokátů se mne ptá, co má dělat firma, kterou zastupuje a která dluží za hranice milionový obnos, jenž je nyní věřitelem vymáhán s poukazem na diskusi o devalvací a možnost event. znehodnocení koruny. Přejde ke mně malý člověk, který si uspořil 30.000 Kč a ptá se mne, co s nimi má dělat. Není tedy snad divné, že jakousi odpovědností cítím, odpovědností sám před sebou.

Píšeš ve svém článku, že „veřejné mínění musí být správně orientováno“. Jsem téhož názoru a proto tím spíše se nemohu zbavit dojmu, že veřejné mínění správně orientováno není. Ukáží to hned, ale chtěl bych ještě předem říci pro domo: Ti, kdož stojí proti Englišovi a jeho plánu, jsou vydáváni za stoupence finančního kapitálu, bank a průmyslu. Dovolím si tedy jen konstatovat, že jsem, což je snad obecně známo, iniciátorem bankovního zákona a že sotva lze mne pokládati za přítele bankovního kapitálu. Je snad rovněž obecně známo, že jsem jedním z autorů kartelového zákona a tudíž je mne asi stejně těžko pokládati za stoupence zkartelovaného průmyslu. Není snad známo, ale konečně není to tajemstvím a mohu to dnes říci, že při jednání o revisi celního sazebníku jsem jako člen komise expertů dal návrh na snížení cel nejdůležitějších druhů zboží, které je u nás kartelováno, a sice všech druhů železa, skla, rotačního papíru a některých předmětů, které jsou ovládány monopolisticky, především sody. A konečně bych chtěl říci, že naprosto nesouhlasím s těmi, kdo jen kritizují. Naopak. Domnívám se, že neplošná kritika je přímo zločin, že je třeba přicházet s iniciativou. Pokud jde o iniciativu, nemohu si však sám činit výčitky. Je Ti známo, že jsem s iniciativou přišel již v září 1932; neomezil jsem se na svůj tehdejší návrh, a v prosinci loňského roku jsem k němu připojil další, o kterém se nyní na příslušných místech diskutuje. Více nemám práva říci.

Po tomto úvodu chtěl bych tedy konstatovat, že diskuse pro či proti Englišovi se vede s opomíjením některých známých skutečností. Dovolíš, abych se přidržel Tvého článku. Píšeš: „S dosavadními výsledky deflace nikdo mimo bankovní kapitál nemůže být spokojen.“ Máš docela pravdu a jistě si velmi dobře vzpomínáš, že jsem to byl právě já, kdo si za svůj článek a „žebráček, na nichž spočívá stát“, získal značnou nepřízeň vlivných politiků. Varoval jsem před prováděním deflace tak, jak se u nás dělala, to jest před snížením důchodů, a niž se dříve snížila ostatní hospodářská čísla. Bylo raženo heslo „peklo deflace“. Zajisté. Je to peklo, protože naše deflace (užívám velmi nerad tohoto slova, které je naprosto nepřesné a které se dnes stalo jakýmsi strašákem), tedy naše deflace se týkala pouze důchodů a státního dluhu. Snížili jsme státní rozpočet tím, že jsme snížili platy státních zaměstnanců. I tak zv.

věcná vydání, která byla redukována, možno z největší části převést na zakrytá vydání osobní. Kuponovou daní provedl stát konversi jedné části svého dluhu. A to je vše. Že k hospodářským číslům patří také ceny, dále dopravní sazby, dále cla, dále daně a dávky, to jsme přehlédli. Zvýšili jsme rozpětí mezi hladinou důchodovou a hladinou ostatních čísel. To byla ta naše deflace. To je ovšem peklo. Taková deflace přirozeně neroztočila ani v jedné továrně kola. Praviš, že „každý vidí, že deflace jako lék se neosvědčila“. Řekl bych poněkud přesněji, že se tato deflace neosvědčila. Pochopitelně. Tomu jsem se vždy bránil, na to jsem upozorňoval, když se šlo prostě cestou nejmenšího odporu.

Nyní přichází Engliš s jiným plánem, který znamená devalvaci. Dobře. Nebudu se zabývat podrobnostmi tohoto plánu, zejména má-li se řešit oklikou přes valutní prémie (svoje námitky jsem odevzdal na kompetentních místech), ale chtěl bych se jen něco zeptat. Domnívá se snad někdo, že devalvací jsme ukončili deflační proces? Tak to opravdu vypadá, sledujeme-li diskusi v tisku, zejména také poslední články, věnované této věci v „Prítomnosti“. Pan redaktor Vyškovský se ptá, stoupnou-li ceny, a odpovídá s jistými výhradami, že nikoli. Nebyl bych tak docela určitý, protože nemáme zatím žádných zkušeností s podobným opatřením a odvolávat se na jiné země s jinou mentalitou, s jinými hospodářskými podmínkami, zejména však s naprosto jiným momentem, který volily pro devalvaci, neždá se mně býti dosti průkazné. Ale nepotřebuji k svému odporu proti Englišovu plánu dokazovat, že stoupnou ceny. Stačí mně, že se ceny nezmění, jak tvrdí pan redaktor Vyškovský.

Nezmění-li se totiž ceny, pak zůstane rozpětí mezi sníženými důchody a cenami zachováno a zůstane zachována dnešní tíživá výše zadlužení. Jisté křídlo agrární strany volalo po inflaci jen proto, že očekávalo od zvýšení cen snížení dluhů. Toto křídlo jde dnes za Englišem. To jistě není vinou Englišovou, ale nelze upřít příznačnost této skutečnosti. Máme u nás přes 500 kartelových smluv. Máme tedy přibližně stejný počet kartelově vázaných cen, při čemž právě nejdůležitější polotovary a výrobky se světovému poklesu cen nepřizpůsobily, chráněny kartelovými smlouvami, a stejně se nepřizpůsobily ceny nejdůležitějších předmětů denní výživy, chráněné cly a dovozními zákazy. Jestliže provedeme devalvaci, nemůžeme se přece vyhnout problému dalšího snižování cen! Devalvace není přece všelék, který odstraní také tento problém. A stejně s dluhy. Jestliže hodnota domu, který stál 130.000 Kč, se snížila na 100.000 Kč a jestliže dluh činí 100.000 Kč, pak je objekt stejně beznadějně předlužen dnes jako bude po devalvaci — nestoupnou-li ceny. Doma se nic nestane, praví pan Vyškovský. Ale my chceme, aby se něco stalo, totiž my, kteří říkáme, že není možné snížit jen důchodovou hladinu a teď, právě v okamžiku, kdy máme jít na ostatní hospodářská čísla, především na kartelové ceny a na dluhy, obrátit se k tomuto problému zády a říci prostě, že nepůjdeme dále peklem deflace. Problém dluhů, což je podle mého názoru, který, jak se domnívám, je shodný s názorem profesora Engliše, problém úrokový a problém nepružných cen, nám zůstane i po devalvaci. Poctivě tedy je, říci hned, že uděláme devalvaci a musíme pokračovat v deflaci.

Svůj export nemůžeme natrvalo udržet exportními premiemi. Na zdravém základě bude státi jedině tehdy, bude-li mít výrobní náklady alespoň tak nízké, jako soutěžící průmysl jiných zemí. Koruna a její připoutání k zlatu mně

není pražádným fetišem. Naprosto mne nedojímá pláč nad osudem Rašínova odkazu. Ale jsem pevně přesvědčen o tom, že peněžní opatření není východiskem z krise. Naprosto nesouhlasím se ztrnulou politikou Národní banky — měl jsem příležitost právě nyní formulovati v této věci některé návrhy — ale hospodářský vývoj jiných zemí mne přesvědčuje, že pouhým opatřením měnovým se ještě nic nespraví. Zpráva berlínského Ústavu pro zkoumání konjunktury ze 4. ledna pojednává o hospodářském vývoji koncem r. 1933 v různých zemích. Tato zpráva konstatuje na příklad podstatné zlepšení v Belgii, Švýcarsku, Nizozemí a Polsku, tedy v zemích které zůstaly neochvějně při své měně, naproti tomu zhoršení ve Španělsku, v Argentině, v Dánsku — což jsou přece země, které provedly devalvaci nejradikálněji.

Chápu velmi dobře, čeho chce Engliš dosáhnouti: Chce oživit domácí hospodářství přes export. Říká si, že, podaří-li se mu zaměstnat více exportního průmyslu, umístí ve výrobě více nezaměstnaných, tím zvýší národní důchod, rozšíří spotřebu, zaměstnaný průmysl bude mít spíše možnost dostáti svým závazkům finančním, uleví se státnímu hospodářství atd. Ano, to je jistě správná kalkulace. Ale bohužel není dosti praktická. Většina cizích zemí je jakémukoli dovozu uzavřena. Země, do kterých můžeme ještě vyvážet svoje zboží, lze spočítat velmi snadno. Náš vývoz do nich činil loni 1750 milionů Kč. Mnoho států, které by naše zboží rády odebíraly, nemůže, protože nemají čím platit. V době, kdy se vlastně veškeré položky platební bilance redukovaly na zahraniční obchod, můžeme vyvážet jen za dovoz. Domníváme se, že lze ztížit tento dovoz valutní přírázkou a naproti tomu do téže země dát premii stejně vysokou? To přece znamená prakticky — při 15% přírážce — 30% disažio pro každou zemi. Není dnes téměř země, která by nedělala politiku soběstačnosti. Domníváme se, že nás kterákoli z těchto zemí proto, že budeme o 15% levnější, pustí do soutěže? Obrátme příklad: Koupíme my od někoho pšenici, dá-li nám ji o 15% levněji? Všimněme si, že náš vývoz se v posledních letech přesouvá směrem k surovinám a polotovarům od hotových výrobků. Z celkového exportu činil vývoz surovin za prvních jedenáct měsíců v roce 1931 15.5%, v roce 1932 18.4%, v roce 1933 22.4%. Proč? Protože země od nás odebírají jenom to, co nezbytně musí a to jsou ve většině případů suroviny a polotovary, uhlí, dříví, po případě rudy, kdežto našim kvalitním výrobkům průmyslovým se uzavírají. Devalvací nemůžeme změnit hospodářskou politiku našich odběratelů.

Praviš ve svém článku, že „budou-li protideflační plány poraženy, na podzim přikročí vláda a průmysl s některými známými již omluvami k novému snížení příjmů lidí v továrnách, kancelářích a úřadech.“ — To není správná prognosa. I když provedeme devalvaci a nesnížíme při tom ceny, úrokové sazby a dopravní tarify (jmenuji jen nejpodstatnější), nebudeme o nic více z krise než jsme z ní dnes. Jestliže nám ale devalvace přinese, jak se obávám, zvýšení cen, pak budeme v krizi horší. Musíme přece počítat — pravím bohužel — s psychologii čtrnácti milionů obyvatelů, kteří jsou už dnes poplašení, a o nichž nevíme, jak budou na peněžní zásah reagovat. Vždyť se někteří právem obávají i tak nevinné věci, jako je snížení zbytečně vysokého krytí na 25%.

Domnívám se, že jsem vyložil svoje důvody, proč s Englišovým plánem nesouhlasím. Domnívám se, že Engliš přeceňuje dnešní význam našeho exportu (který činí dnes asi 15% národní produkce) pro hospodářské oživení a že přeceňuje i exportní možnosti. Nejsme přece sami na této zeměkouli a nemůžeme bohužel sami určovat svojí politikou její vývoj. Chceme devalvovat měnu, abychom oživil export. To udělala

Anglie už v roce 1931, a jak vypadal její export? V roce 1932 činil 365 mil. liber, k tomu reexport 51 mil. liber, loni export 367 mil., reexport 49 mil. Za rok 1933 stoupl celý světový vývoz o 6.8%. V tom je i zdánlivý vzestup zvýšením cen a především však značný vzestup vývozu surovin. Československo je však zmařeno průjmy slového exportu, a oživení hospodářské může jít jen přes oživení tohoto exportu. Je devalvace zárukou, že se stane u nás něco, co se jinde ve světě dosud nepodařilo? Není však devalvace pohodlným heslem, které svádí — alespoň širokou veřejnost — k přesvědčení, že jejím provedením se už vše spraví? Před dvěma léty se totéž říkalo přece o deflaci, když se dokazovalo státním zaměstnancům, že je v jejich zájmu, sníží-li se jim platy.

„Veřejné mínění musí být správně orientováno“ — tak píšeš v Přítomnosti. Posílám Ti tyto řádky, jichž účelem je přispěti k správné orientaci. Znáš mne příliš dlouho a příliš dobře, takže se mohu domnívat, že víš, že mne při určení mého stanoviska nevedou žádné jiné ohledy a zřetele, než ohled na zájem, který snad lze poněkud pateticky označit za veřejný.

Tvůj Jiří Hejda.

(Pozn. redakce. Jsme zajisté povinni svému starému spolupracovníku, abychom uveřejnili tento dopis. Činíme tak zatím bez poznámek, poněvadž se nám zdá, že autor patří (bez své viny) k oné velké většině politiků a národních hospodářů, která není o Englišově plánu informována v celém rozsahu. Na některé pochybnosti autorovy bude nepochybně odpověděno plánem samotným, až vejde v obecnou známost. Souhlasíme ovšem s Hejdou, že devalvací samotnou (jako žádným pouze měnovým opatřením), východisko z krise nemůže být nalezeno. Jde zatím o to, aby všichni se dohodli o tom, která cesta, zda pokračování v dosavadní deflaci nebo nějaká jiná, může pravděpodobně více ulehčiti našemu hospodářství. Autor dopisu praví, že ovšem „tato“ deflace, stlačující jen něco a jiné ponechávající na bývalé výši, nikoliv. Ale nepřesvědčili jsme se už dostatečně, že, když deflace, je u nás možná jen „tato“ deflace? Jinou formu deflace, více odpovídající zájmům celku, se nepodařilo prosadit přes všechno horování a hromování nás všech, a už nevěříme, že se podaří. Má tedy Englišův plán pro všechny aspoň tu cenu, že je jediným plánem, který má skutečné šance na přijetí a který slibuje odvrát od „této“ deflace. Pro opatrnost se na nikoho zlobit nebudeme, jde nám jen o to, aby přestala ona neloyální a veřejnost znepokojující polemika, již byl dr. Engliš častován. Soudíme také, že ten, kdo bude plán provádět, bere na sebe odpovědnost velmi velikou. Bude potřebovat velké energie, aby na př. zabránil už jen stoupání cen, které v Englišově plánu jistě budou vidět vítaný popud k tomu. Z polovičatého provedení Englišova plánu by byl asi právě tak malý zisk jako z polovičatě provedené deflace. Englišův plán je možno přijmout — i podle našeho úsudku — toliko tehdy, bude-li za ním stát dosti vládní energie a odhodlanosti, aby se šlo do všech důsledků. U deflace této vládní odhodlanosti bohužel nebylo, a leckteré složky našeho hospodářství se mohly proto deflačním důsledkům ubrániti. — O ostatních věcech bude lépe snad diskutovati, až Englišův plán bude znám ve svém celku.)

Mladí technické o racionalisaci

Vysoce vážený pane redaktore!

Umožněte nám, aby naše skupina kamarádů — absolventů průmyslové školy se mohla připojiti k článku pana továrníka Kuneše Stanička „Továrník o racionalisaci“ a směle vysloviti svůj názor na racionalisaci, který si utvořila během své praxe.

Pan továrník s hlediska našeho, strojařského, tvrdí velmi správně, že racionalisace „má přinést lidstvu jen dobro, veliké ulehčení práce, zkrácení pracovní doby a, co jest hlavní, pod-

statně zvýšení životní úrovně všeho lidstva a dosažení plnosti života každého jednotlivce.“

Jest připraven na nesouhlas mnohých a proto podává ihned vysvětlení, proč technika a racionalisace nespĺnila dosud své pravé poslání. Praví: „To je proto, že lidstvo neumí s technikou a racionalisací ještě zacházet a že vůbec ještě nepochopil pravého poslání člověka na světě a poslání techniky a nedovedlo doposud jemu přizpůsobiti uspořádání svého života na zemi.“

Jest to vysvětlení jistě správné, ale příliš všeobecné. My soudíme, že by se dalo podati vysvětlení přesnější. Tvrdíme totiž, že rozšíření techniky a s ní se šířící racionalisaci umožňuje v první řadě kapitál. A domníváme se tudíž bez jakékoliv zaujatosti, že jemu v nejprvnější řadě přísluší postarati se o zdravý rozvoj techniky i racionalisace, který by nedopouštěl také žádných Nelsonů III. ani Lagny.

A jest opravdu nám všem divné, že jinač prozíraví kapitáni hospodářské a sociální lodi života nedají již konečně hlavy dohromady a nezačnou soustavně pracovati na vyřešení tohoto tak akutního problému. Vždyť mohou dnes bezpečně konstatovati, že propouštěním a snižováním docilují jen stále ochablějšího konsumu a tím rostoucí nezaměstnanost. Mohou pak dále se stejnou jistotou předvídati, že ti, kteří jsou dnes bez zaměstnání se budou dříve či později snažiti si zajistiti své životní minimum prostředky jistě nevybíravými.

Pan továrník Staniček soudí, že krise pomine tehdy, kdy bude organizaci distribuce výsledků veškeré výroby věnována stejná vědecká práce, jaká se věnuje dnes technické organizaci výroby a její racionalisaci. Jsme přesvědčeni, že distribuci jest si schopen regulovati konsum sám, kterážto regulace bude ještě usnadněna stále se šířící snahou o přímé spojení výrobce s konsumentem. Zdá se nám spíše, že dnešní krise jest nyní výsledkem dlouholetého, bezohledného boje kapitálu se zaměstnanci, a je-li dnes někdo rozhořčen na racionalisaci, může svůj hněv plným právem obrátiti na toho, kdo tuto zavedl v dnešní nesociální formě, to jest na kapitál.

Ke konci navazujeme na názor pana továrníka o inženýrech a technických silách a věříme, že oni jsou opravdu schopni tyto neudržitelné poměry přeorganizovat právě tak dokonale, jak dokonale zavedli do továren techniku a nynější racionalisaci výroby, ovšem jen v tom případě, bude-li to zároveň vůle jejich zaměstnavatelů.

Prosím, aby z pochopitelných důvodů byla zachována anonymita pisatelů; bude-li tento článek uveřejněn ve Vašem ct. časopise, prosíme, aby se tak stalo pod uvedenou značkou „EX“.

„EX“.

Dvacítiletí o sobě

Vážená redakce.

Pan Otto Rádl si vzal za úkol napsat několik senačních sloupců o dnešních 20letých lidech. Takové mínění, že dnešní generace je bezpáteřná, bezzájmová, politicky neorientovaná etc., se velmi rychle rozšířilo mezi veřejností, která tak ráda přijímá hesla a fráze, ale málokdy si je ověřuje. Všimněte si, jakým způsobem zjišťují tito autoři fakta pro své senace a z čeho potom generalisují: Sejdou se s jedním nebo dvěma mládenci z reálky nebo gymnasia a dávají mu otázky. Zeptají se ho třeba, žije-li pohlavně, neboť to je věc, která bude veřejnost nejvíce zajímat. Samozřejmě, že mladý muž, který je právě před maturitou, pohodí hlavou a prohodí s úšklebkem, že pohlavně už žil v kvintě. A hned se napíše, že mladá generace je mravně uvolněná, že chodí houfně do barů, pěstuje módní homosexuální styky a vodí si do bytu prodavačky. Kulturní a umělecká úroveň, politická orientace, celý vnitřní i vnější život mladých lidí závisí na hlouposti vychloubajícího se mladíka z Písku nebo Příbrami. Řekne-li, že jeho třída

opisovala obsahy, že její slavní členové byli v 18 letech „otráveni“, platí to pro celou generaci! Protestují otevřeně proti podobnému psaní o lidech, které pisatel nejen nezná, ale od jejichž života je na hony vzdálen! Prosím, pisatel psal o středoškolácích, ale nezmínil se slovem o tom, že tito neinteligenti si udržují již po třináct let svůj vlastní *Studentský časopis*, který je naprosto samostatný a nezávislý, není podporován žádným ministerstvem, je odkázán sám na sebe, na odběratele, přispěvatele a čtenáře-středoškoláky. Umožňuje všem studentům v republice písemné projevy. Redakci vedou studenti, kteří do ní vstoupili v kvintě. Každým rokem prochází jejich rukama přes dva tisíce příspěvků mimo dopisy. A jsou to příspěvky středoškoláků od primy až do oktávy. Tady myslím mohl najít pan pisatel neobyčejně rozsáhlý materiál a nemusel být odkázán na jednoho nebo dva abiturienty, kteří znali jen svou třídu. Ovšem to by bylo příliš namáhavé a nepřineslo by to takový výsledek jako intimity jedné třídy. Neboť poctivě se zajímat o mladou generaci, to znamená vyjít jí také v něčem vstříc. Pomoci jí. Podpořit její práci. Znáť jí.

Je samozřejmé, že tisíce abiturientů středních škol nemá zájmu o politiku, nechte, nechodí do divadel, chodí jen na kopanou a do biografu. To má své příčiny, o kterých jsem psal jinde. Konečně bylo to vždycky takové. Ale mimo tyto nejširší masy mladých lidí je sta a sta jiných, kteří nejen, že se zajímají o ty věci, ale oni se o ně zajímají mnohem hlouběji než Vy. Jaká je generace dvacetiletých. Podle vlastních zkušeností a zkušeností svých přátel a známých, a konečně podle zkušeností redakčních v „Studentském časopise“ mohou říci, že je to generace silně romantická. To proto, že její dětství bylo prožité ve válce a na počátku republiky. Vystavěli jsme si tenkrát velké ideály, ze kterých musíme dnes kus po kuse slevovat. I ten komunismus a fašismus u mladých je romantický. Při prvním hlubším politickém studiu se zborťí. Jsme socialisti a demokraté. Neznáme sentimentální vlastenectví, náš poměr ke státu je konkrétní: vidíme chyby této demokracie, ale milujeme ji. Tramping, láska k přírodě, venkovu, nenávisť k velkoměstu, strojům, rozkoš ze zdravého těla. Touha po novém životě, prostším, hlubším a přirozenějším. Pohlavně jsme mnohem zdravější než generace předcházející. Protiví se nám perverse, nenormálnost, v našem nejnvtirnějším životě roste láska k neobyčejně čistotě, absolutní. Snad žádná generace neprocházela tak velkou vnitřní lázní jako my. Rveme se uvnitř i vně. Vyznačujeme se nekonečnou kritičností k sobě i ostatním. Bojíme se, aby to, co je v každém z nás, bylo opravdu ryzí. Uvažte, na co navazujeme umělecky. Vaše generace byla generací bezstarostnou, hráli jste si s poesíí, vytvářeli jste poetické hříčky, surrealistickou a nadrealistickou poesii. My se vracíme k člověku. Vycházíme od člověka. Na nás bude, abychom spojili umění s životem, co vy jste rozdujili. Uvažte, do jaké doby jsme vstoupili. Ignorujete nás, nedostáváme práci, jsme nezabezpečeni existenčně. Nebyli jsme vychováni v žádném náboženství. To všechno působilo na nás cit, jsme neobyčejně citoví. Milujeme film. Byli jsme jím vychováni. Jsme jím zkažení i ozdravení. Myslím, že bude nejsilnějším naším uměleckým výrazem. Jestliže Vy jste byli generací intelektuálů, filosofů, generací rozumovou, jsme my generací citovou, romantickou. Nemáme Vaše sebevědomí, přiznáváme strašně rádi svoje chyby a vyznáváme se z nich. Nejsme pokrytečtí. Rozumíme dobře individualismu, ale je v nás velký kolektivní cit. Na sportovním hřišti jsme nejraději. Sport je pro nás únikem a zjednodušením. Tam jsme přirození. Jsme přímí, rovní. Nosíme své srdce a myšlenky na sobě jako barvy. Milovali jsme až příliš barevně tenhle svět a když jsme ho poznali, byl až příliš šedivý. A dodnes se s ním vyrovnáváme. Je to stálý boj iluze a skutečnosti. Ale věříme, že zvítězíme. To jsou jen poznámky na okraj diskuse o dvacetiletých.

Celá věc je ovšem mnohem složitější a vyžadovala by dlouhých diskusí. Věřím, že to, co jsem zapomněl, řeknou jiní.

Znamenám se se zdvořilou úctou

Miloslav Havel,
redaktor „Studentského časopisu“.

Vážená redakce,

jsem pronásledován těžkými obavami, že se bude mluvit o nás dvacetiletých bez nás dvacetiletých, a promiňte mi proto, prosím, že se také do toho míchám.

Osobně, jakožto dvacetiletý mladý a nadějný jinoch, nemám o svých spoludvacetiletých příliš špatné mínění. Rozhodně ne horší než o generaci starší. Rozdíl mezi námi a ostatními je právě jen v tom stáří. V ničem jiném. Podle štěněte se dá soudit, jaký pes to bude, ale ne docela přesně. A což teprve, je-li to štěně křížencem tolika duchovních otců a politických směrů, jako je dnešní mládež, pardon, jako my dvacetiletí. Pokud má slabá dvacetiletá paměť sahá, zjistil jsem, že mezi lidmi všeho stáří jsou lidé rozumní, méně rozumní a nerozumní. Doufám, že s tímto objevem souhlasíte. Během stejné doby jsem také zjistil, že mezi dvacetiletými jsou rozumní, méně rozumní a nerozumní, jenže to není ještě na nich příliš dobře vidět. Souhlasíte? Tak dále. Háček však vězí v tom, že mládež, t. j. my, nemá svůj určitý, pevný a nezměnitelný názor na literaturu, politiku, kanalisaci, národní hospodářství, hudbu, „Prítomnost“, elektrárny a na spoustu jiných důležitých věcí. I ptám se Vás, otcové rozvázní, dovedli byste si utvořit za tři až pět let nějaký správný názor o těchto věcech, kdybyste před tím neměli o nich tušení? Asi nikoliv.

Tedy musíme (my dvacetiletí) hledat správné řešení, t. j. musíme se z 90% nechat poučovat od Vás starších a nechat se vést Vaším příkladem. Během dvaceti let podařilo se Vám tak trochu utvořit náš názor na dějiny národa českého v Čechách i v Moravě, na latinskou gramatiku, řešení trojúhelníka pravoúhlého a třeba taky na horopis Asie. Hůře se Vám dařilo v politice a v pohlavních otázkách. První jste přenechali „Polednímu listu“ a „Čes. Slovu“, druhé pak našim zkušeným kamarádům a všelijaké podivné literatuře. V obou případech čest výjimkám. V politice svůj názor ještě několikrát změníme, než se staneme trvalými abonenty určitých novin, které to budou neví, ale mám obavy, že díky Vaším vychovatelským schopnostem, to bude „Polední list“. V pohlavních záležitostech až se, díky Vaším vychovatelským schopnostem, vybouríme, vplujeme patrně (bez Vašich vychovatelských schopností) do přístavu manželského.

Jinak vidím svým věšteckým zrakem, že z nás, neuděláte-li si před tím nějakou diktaturu, bude přesně tři sta poslanců, stopadesát senátorů, různý počet ministrů a sem tam to někdo dotáhne až na presidenta. Málem jsem zapomněl, že z nás bude také několik desítek umělců a větší počet zločinců všeho druhu.

Podařilo se také Vám starým přivést nás do situace málo závidění hodné. Nikdo na nás nečeká, nikde není pro nás místa. Divíte se ještě, že máme tak málo chuti debatovat o akademických otázkách? Divíte se ještě, že Vám tak málo důvěřujeme, když vidíme výsledky Vaší práce? Divíte se ještě našemu tápání a nerozhodnosti, když hledáme cestu z místa, na které jste nás nepřipravené postavili? Divíte se, proč i synové z bohatých rodin jsou komunisty, když i oni musejí se obávat o svoji budoucnost, když oni vidí těžké postavení svých spolužáků a přátel a při tom mají ještě cit, který Vy jste již ztratili? Nevíte, že jejich nacionalismus a šovinismus prýští z touhy, aby všichni příslušníci národa se semkli proti svým skutečným i zdánlivým nepřátelům a pomohli si navzájem? Víte již, že nejlepším prostředkem pro zapomenutí je sport, biograf a jiné neužitečné věci? Zkrátka: Jsme přesně takoví, jakými jste nás udělali. Povedlo se Vám to dobře, dá se o nás diskutovat.

Snad jsem zašel příliš daleko. Nemá to být trpkou obžalobou našich otců, ale chci předejít nespravedlivým výčitkám a obviňování nás mladých. Nechceme, abyste nás litovali, věříme, že se z toho, kam jste nás zatáhli, dostaneme, ale neztěžujte nám práci. A nebojte se o nás, hůře než Vy pracovat nebudeme. A doufám, že náš úkol vychovatelský se nám podaří lépe. Doufejte s námi.

J. U. St. A. M., dvacetiletý.

Vážená redakce.

Ve svém článku o „dvacetiletých“ dokazuje pan O. Rádl nepolitičnost dnešního středoškolačka výpovědmi několika z nás, kteří zřejmě litují, že se studentstvo nestaví do žádného z dnešních politických táborů. Ve skutečnosti nutno si uvědomit jak výhody tak i nevýhody této politické netečnosti dnešního studenta.

V čem se jevílo „politické uvědomení“ středoškolačka před několika lety? Na diskusích přesvědčovali se odpůrci citáty z Marxe, Masaryka a Mussoliniho a byli naivně překvapeni odborným slovem národního hospodářství, jehož smysl jim unikal. Změna názoru byla nečestnou „zradou“. Ovzduší debat produkovalo mladé lidi ještě a nešťuklivé. Pohrdání pro odpůrce, ale i pro ty co stáli stranou, pro ty, kteří měli zájem o umění netendenční, kteří rádi sportovali. Heslo „demokracie je diskuse“ bylo zprofanováno, již dávno se nejednalo o názory, debaty se stávaly jakousi přípravnou školou demagogie. Pochybuji o tom, že v politisování mládeže byla vážná příprava pro veřejný život.

Máme tedy vítat odklon mládeže od politických ideí? Rozeznávejme mezi politickou nestranností a smyšlením t. zv. protipolitickým, zahrnujícím myšlenky politických stran a jejich způsob boje. Toto smyšlení chová v sobě základní kaz, který žene lidi pohodlně myslící k heslům „bourání politických stran“, „prýč od demokracie“ do nebezpečné hry s ohněm diktatury ať už otevřeně přiznávají svoji podstatu, nebo skrývající se rouškou nevinných slov.

Aby mi bylo rozuměno: To jsou možné důsledky dnešního smyšlení mládeže, možný její vývoj, jehož je nutno se obávat. Zatím je mládež naplněna nenávistí ke všem formám diktatury a nechápe namnoze, že by mohla být výslednicí jejího boje proti politickým stranám.

Ale nezáleží pouze na ideí demokracie, záleží na vztahu jejich představitelů k širokým masám občanstva. Snad je velkou chybou našeho politického života, že velká část jeho představitelů tvoří jakousi kastu, která se již od mládí odlučovala; snad nám dává dnešní „nepolitický“ život studentů naději v lepší dorozumění mezi zástupci občanstva a voliči v budoucnu. S jedním předpokladem: Že se podaří znovudobýt úctu politikům, aby se nejcennější složky národa politické činnosti nevyhýbaly.

Československá demokracie si musí uvědomit, že přispělo vrchovatou měrou k zániku německé sociální demokracie, že volič neměl životně nic společného s politikem, který prožil svůj život od třináctého roku, či ještě mladšího věku, v debatách a ideologických úvahách.

Za „nepolitický“ středoškolačky H. M. Oktaván, Praha.

Ještě o dvacetiletých

Vážený pane redaktore,

k článku dra O. Rádla o „mladých“ dovoluji mi tyto poznámky:

Snad proto, že jsem byl vychován ke střízlivosti a věcnosti svými učiteli školskými i mimoškolskými, mám jiný obrázek dnešních středních škol než dr. Rádl. Proto bych si netroufal dělat generalisující úsudky ani o kterékoliv střední škole, neřku-li o celé „generaci“. Skutečnost je mnohem složitější než se nám zdá v jednom neb dvou neb desíti kroužcích diskusních a než vidíme na jedné neb několika středních školách. Nelze prostě stručně mluvit o „mladé generaci“.

Snad také proto, že téměř denně vidím a pozoruji rozdílné střední školy v ČSR a setkávám se s různými typy lidí, je úsudek opatrnější. Kdybych zase dnes v Praze svolal diskusi o tom, „jaká je dnešní střední škola“, diskusi studentů, profesorů a ředitelů i rodičů (jako r. 1928), vím, že bych dostal zkreslený obrázek; celkem by se neshledalo na dnešní střední škole nic dobrého. Ale setkám-li se pak na svých cestách s řediteli a profesory, kteří jsou ztělesněním ideálu učitele-člověka, dám si pozor, abych nenalétl ani na studentské výklady o tom, jak žijí a jací jsou studenti: po stránce mravní, sexuální. Jejich vlastní výklady o pohlavních zkušenostech bych bral s velkou rezervou; neboť velmi mladí lidé se rádi dělají horší než jsou. Závěry o mladých lidech lze dělat vůbec jen z dlouhého pozorování lidí v kroužcích diskusních, na hřištích, výletech, ve škole, v pronikání do rodinného života a ovšem i z mnoha rozhovorů s těmi profesory a řediteli, o nichž jsem se zmínil.

A konečně: nejde jen o pozorování, ale o to, k čemu, za jakým cílem, vysokým cílem chci mladé lidi vést. Stará generace buditecká tento vysoký národní cíl měla; měli ho a mají i lepší naši otcové, učitelé, vůdci; není předností, že ho nemá dnešní mladá generace. Nejde při tom jen o mluvení, ale o práci. A mělo by jít o elitu studentskou a ne o obvyklý průměr. V každé třídě je tato elita, třebaš to byl i jediný student. To je však, zdá se, naděje národa, a ne onen statistický materiál, vhodný pro výroční zprávy a „Zprávy státního úřadu statistického“, v neposlední řadě pak jako dorůstající materiál pro agitaci stran.

V úctě

Ing. Josef Teindl,

sekretář středoškolské práce YMCA v Čsl.

Vážená redakce!

K debatě o dvacetiletých bych chtěla říci několik slov jako profesorka, také profesorka jako kol. M. R., ale zcela jiného smyšlení. Nechci, aby se zdálo, že kol. R. mluvila za nás všechny.

Předně se mě dotkl passus, že studenti vyhraněně socialističtí byli k tomu přivedeni tím, „že je páli dobré bydlo“ — tedy snad z dlouhé chvíle, z rozmaru. To je snad někdy pravda, ale výjimečně, a zdá se mi, že kol. R. psychologii žáků z nejvyšších tříd mnoho nezná. Jak já jsem je poznala, jsou — ne všichni, ale mnozí — hlubší, než se zdá. I když se neúčastní života v politických stranách, protože jejich malicherné čachry a prospěchářství některých funkcionářů je odpuzuje, přece se začínají do Masaryka, de Manna, Marxe a jiných, ohnivě debatují o tom, jak uspořádat svět; svoboda, rovnost, humanita jsou pro ně ještě svatá slova, ne fráze. V těch debatách je bolestná vážnost, protože jde o ně, o jejich vlastní existenci.

Za druhé, kol. R. velmi naivně povídá, že „poměry se nějak urovnají, práce snad pro ně bude“ — a v tom předpokladu je vychovává. Jak je možno tak zavřít oči před skutečností? Svět se uspořádá — ale kdy, ale jak? To právě je živelný zájem mladých. Strašná hrůza z nezaměstnanosti je břímě, které dusí jejich mládí. Co by kol. R. řekla septimánovi, který by jí, jako mně se stalo, v komposici „Na rozloučenou“ napsal: „Proč jste mě naučili pracovat? Kam mám jít? Nikdo nechce mou práci, mou energii, mé vědomosti, jsem přebytkem, bezvýznamným, žebrákem o práci . . .“ Lze na to odpovědět — „snad se to spořádá, snad práce bude —“? A je správně žít v takové „rajské vědomosti“ a žáky v ní udržovat? Střední škole se vyčítá neživotnost, a v té výtce je hodně pravdy. Starší generace snad může ještě ten stav udržovat, ale my mladší se máme snažit přiblížit ji k životu a pokud můžeme, připravovat děti na tvrdý život, jaký je čeká, a nepovídat jim pohádky.

S úctou

H. S., profesorka v Čechách.

Svět knih

Roč. 4. Číslo

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

5

Vítězslav Hálek:

TYRAN*

*Tyrana vedli na popravu,
lid jásal: „Sláva svobodě“.
Duch času šedivou zved hlavu
a smál se lidské přírodě.*

*„Co nám se posmíváš tím
mrazem,
kdy hlavní zlo jsme vyvrhli?“ -
„Aj, vy umíte tnouti rázem,
a sotva chlup jste vytrhli.*

*Tam pohled na ty svoje davy
a slyš ten prázdny hrdel jas:
tam tyran hlava vedle hlavy,
než nadáš se, má hlavu zas.“*

*A vskutku. Steré tváře bledy,
jen hlesnout, každá přivolí -
už jednoho tam v slávě zvedli
a ještě dnes ho nastolí.*

*„Nuž, brachu měj se také
k jasů,
aneb si zaplač v útěchu.“
Ba, půjdu s tebou, duchu času,
jeť smysl jen v tvém posměchu.*

*) Z knihy Básně.

POZNÁMKY

NAKLADATEL FRANTIŠEK BOROVÝ ŠEDESÁTNIKEM.

Dne 31. ledna dožívá se šedesátí let nakladatel František

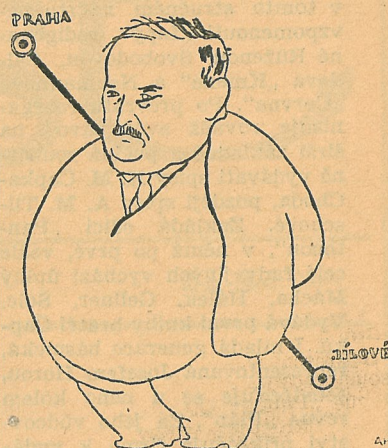
Situace legií na Sibiři. Téměř před sto lety popsal Puškin, jak bude vypadat budoucí ruská revoluce: vládnout v ní budou lidé, řekl, kterým je vlastní život za půl kopějky a cizí už zcela zadarmo. Takoví byli bolševici, takový byl též Kolčák. Vrchní velitel legií a spojeneckých vojsk na Sibiři bez úspěchu pokusil se jej napomínat. Pro stálé vzpoury Kolčákova moc ztenčila se brzy na úzký pruh podél železnice. Ostatně i ten držel jen pomocí Čechoslováků, jimž vláda nad železnicí znamenala všechno. Bez této dopravní možnosti musili by se pokládat za ztraceny.

V Evropě bylo však mnoho diplomatů, kteří věřili v solidnost Kolčákova režimu a podle toho posílali rozkazy na Sibiř. Janin marně se snažil v raportech rozšířit mezi nimi správný náhled na situaci. Budeme citovat jej jako hlavního svědka o Kolčákově, neboť, jsa royalistou, nemůže býti podezírán z politických antipatií. Také jemu byl by nepochybně přišel vhod ruský generál, schopný bolševiky smést. Nemohl se však přinutit, aby jej spatřoval v Kolčákově, jenž měl sice odhodlanost, ale nikoliv pevné nervy muže. V osobnosti tohoto bojovníka se zahrnil živel rozvratu. „Má návštěva u něho mi zničila nervy,“ zapisuje si Janin do deníku. „Jaké trpělivosti jest zapotřebí. To jest zaměstnání pro ošetřovatele v sanatoriu pro neuropaty.“ Vedle toho odpuzovaly tohoto Francouze projevy rusko-sibiřské divokosti, jimiž kolčákovský režim oplýval.

(Ferd. Peroutka: Budování státu.)

Borový, čestný člen Kmenne, klubu moderních nakladatelů. Pražský rodák, nepřipravoval se svým studiem na povolání, jež se dnes nerozlučně spojeno s jeho jménem. Absolvoval v roce 1891 Akademické gymnasium v Praze, a máje převzít rodinný statek v Jílovém, studoval vysokou školu

zemědělskou a zvěrolékařství ve Vídni. Po odbytí jednoroční služby vojenské chtěl s bratrem ing. Josefem Borovým obnoviti otcovo nakladatelství, zaniklou firmu Slavík & Borový. Ztrativ však smrtí bratrovou, který vlastnil knihkupeckou koncesi, možnost uskutečnit sám tento plán, vstoupil do

Šedesátník František Borový

služeb nejvýznačnějšího tehda nakladatelství J. Otto, kde setrval do roku 1913. V roce 1913 obnovil pak pod firmou Fr. Borový otcovský závod, který dnes patří mezi vedoucí nakladatelské domy u nás. Jméno Borový bude mít své velmi čestné místo v české kulturní historii, právě tak jako v dějinách české knihy bude znamenati důležitý mezník. Byl z prvních, kdož povolal výtvárně umělce k spolupráci i na úpravě užitkové knihy a praktický rozvoj knižní grafiky u nás děkuje velmi mnoho právě jeho iniciativě. Dovedl kolem sebe seskupit celou básnickou generaci, zahrnovanou dnes pod označení generace 1900, vykazující jména Dyk, Gellner, Neumann, Olbracht, Šrámek, Toman a j. Za války koná platné služby Mafii tím, že rozesílá její zprávy prostřednictvím knihkupců v době, kdy jejich expedování poštou se stávalo nebezpečné, a je jedním z mála lidí, kteří věří ve šťastný výsledek odboje a dává své nakladatelství plně do služeb literátů, kteří tento optimismus hlásají. V r. 1915 vydává k pětistému výročí Husovy smrti knížku Památce M. Jana Husí, upravenou a ilustrovanou prof. V. Kyselou a sestavenou Dr. V. Vojtiškem. Knížka ne-

FEUILLETON

Anatole France:

MISSISSIPPSKÁ AFÉRA*

Je známo, že v roce 1722 pařížský soudní dvůr rozhodoval o mississippské aféře, do níž byli zapleteni, mimo ředitele Společnosti, jistý ministr, královský sekretář a několik provinčních podintendantů. Společnost byla obviněna, že podplatila státní a královské úředníky, kteří jí vskutku oškubávali s hltavostí obvyklou u státních úředníků u slabých vlád. A jisté je, že v oné době byly všechny pružiny francouzské vlády povoleny nebo pokrouceny. Při jednom zasedání tohoto slavného procesu vyslyšeli členové soudního dvora paní de la Morangère, ženu jednoho z ředitelů Mississippské společnosti. Vypovídala, že si ji jakýsi pan Lescot, sekretář pana trestního referenta potají obeslal do Chateletu a tam jí

* Z knihy: Názory pana Jeronyma Coiquarda.

naznačil, že záchrana jejího muže, hezkého člověka s pěkným zevněškem, závisí jenom na ní. Mluvil k ní asi takto: „To, co nejvíce mrzí právě králový přátele při této aféře, je, paní, že v ní nejsou zapleteni janseniisté. To jsou nepřátelé krále, právě tak jako náboženství. Dejte nám možnost zničit jednoho z nich a my se vám odvděčíme za tuto službu, kterou prokážete státu, tím, že vám vrátíme vašeho manžela s celým jeho jménem“. Když paní de la Morangère přednesla tuto zprávu, která nebyla určena pro veřejnost, předseda soudního dvora byl ovšem nucen zavolat do soudní dvorany pana Lescota, jenž se s počátku pokoušel zapírat. Ale paní de la Morangère měla krásné, jasné oči, jejichž pohled nesnesl. Zapletl se v řeči a mluvil zmateně. Byl to velký ohyzda, ryšavý jako Jidáš Iškariotský.

Tato aféra, rozhlášená novinami, byla předmětem rozhovorů po celé Paříži. Mluvílo se o tom v salonech, na promenádách, u holiče i v kavárnách a paní de la Morangère vzbuzovala všude zrovna tolik sympatie jako pan Lescot opovržením. Obecná zvěda-

vost nebyla ještě vyčerpána, když jsem svého dobrého učitele, pana abbé Coignarda, provázel k panu Blaizotovi, který je, jak víte, knihkupcem v ulici u svatého Jakuba. U obrazu svaté Kateřiny.

Zastihli jsme v krámě osobního sekretáře jistého ministra, pana Gentila, který nořil tvář do knihy, právě došlé z Holandska, a slavného pana Romana, který pojednával o státních zájmech v různých velmi vážených knihách. Starý pan Blaizot četl za pultem noviny.

Pan Jeronym Coignard se k němu přikradl, aby si přes jeho ramena přečetl novinky, jichž býval velmi žádosťiv. Tento učený a geniální člověk neoplýval pozemskými statky, a když vypil svůj žejdlík vína u Malého Bakcha, nezbyl mu v kapse ani groš, aby si mohl koupit noviny. Když si nad zády pana Blaizota přečetl výpověď paní de la Morangère, vykřikl, to že je pěkné a že se mu líbí pohled na to, jak se nespravedlivost hroutí pod slabou rukou ženy, jak jsou toho podivuhodné příklady už v Písmě svatém.

Vkusné, dobré dopisní papíry

KAREL KELLNER, PRAHA

VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 61, U MUSEA
DLOUHÁ TR. 17, U STAROMĚST. NÁM.

směla k cenzuře, poněvadž byla tištěna barvami trikolory a i symbolické kresby Kyselovy by jistě propadly konfiskaci. V roce 1917 vydal rovněž potají na subskripci proslulou básnickou knihu Viktora Dyka „Anebo“. Jinou publikací, která měla značný význam v boji za osvobození, byly Arne Nováka „Zvony domova“, jež byly cenzurované hodně vybíleny. Z těchto příčin vznikají Bassovy bojovné Letáky a později Šibeničky. Z literárních časopisů nelze ani v tomto stručném náčrtu nevzpomenouti „Lípy“, redigované Růžnou Svobodovou, Šaldova „Kmene“ a Neumannova „Června“. Po převratu reorganisuje rovněž svůj závod na širší základně a počíná souborně vydávat spisy K. M. Čapka-Choda, později spisy A. M. Tilschové. Zakládá edici „Pantheon“, v němž po prvé, vedle celé řady jiných vychází úplný Mácha, Hálek, Gellner, Šolc. Vydává první knihy bratří Čapků. I mladá generace básnická, representovaná Josefem Horou, soustřeďuje se u něho kolem revue „Plán“. Za jeho vůdcovství přikročuje firma k vydávání Fischerova souboru spisů Goethových a Štěpánkových překladů Shakespeara. Začátkem roku 1932 odchází na odpočinek, zůstává však v trvalém styku se svým životním dílem.

L. F. CÉLINE F. X. ŠALDOVI. F. X. Šalda věnoval ve svém Zapisníku Célinově knize Cesta do hlubin noci, jež vyšla v min. dnech německy v nakladat. Julius Kittls Nachfolger v Moravské Ostravě (českého překladu vyšlo již šesté vydání) obsáhlou kritickou stu-

dií, kterou jsme zde již citovali. Český překladatel Célinův zaslal autorovi její překlad, který Céline dosud velmi hostejného a netečného k jakýmkoliv kritickým hlasům, přiměl k napsání dopisu F. X. Šaldovi, z něhož „Čin“ cituje tyto řádky: „Nacházím u Vás velmi hluboké a pronikavé pochopení věci a stavů, jež mně samotnému nebyly docela jasné. Toť literární situace velmi delikátní a nervní, do níž se, přiznávám, francouzští kritikové odvažovali v mém celku jen s ohromnou opatrností (neboť postřehli, a to je vzácná věc, veškerou emotivní důležitost našeho případu). Položil jste hlavní otázku a definoval mnohem lépe, než bych to dovedl sám, možnosti a překážky našeho stavu.“ Otiskujeme pro zajímavost tento francouzský hlas o české kritice.

Právo Lidu o historickém románu ORLÍK, SYN NAPOLEONŮV: Jakým osvícením proti Zweigově „pojetí dějin“ v Marii Antoinettě je dílo Viktora Bibla o Napoleonově synu Orlikovi! Jestliže Zweig koncentroval svou pozornost na osobu Marie Antoinetty, Biblův zrak nemůže odkrýti Orlika dřív, dokud nepronikne vrstvami evropské situace politické, hospodářské a kulturní. Hloubení štol s úmyslem vynést v plné sytosti obraz Napoleonova syna, skýtá zajímavý pohled na profilaci oněch vrstev, třebaš tím plynulá linie základního příběhu ztrácí na své dramatickosti. Kapitoly o vídeňském kongresu, Metternichovi, vídeňském systému a osobnosti císaře Františka, jeho vládě a dvoru, tvoří široký

rám, v němž se nuceně odehrával život syna francouzského císaře a habsburské princezny, Marie Louisy. Tento rámec byl nutný, měl-li být život této nesporně půvabné postavy světových dějin očištěn od fantastických a básnických přídavek, jimiž ji zanesla literární i konečně vědecká produkce. Restaurace obrazu vévody Zákupského, jinocha, na němž lpěla kletba otcovy památky, jenž pozhyl koruny i jména, jenž našel u vídeňského dvora i svůj ostrov Svaté Heleny, kde pomalu umíraly jeho ctižádostivé síly a zhasl konečně i jeho život — byla umožněna Biblovi nejen využitím dosud nepoužitých historických pramenů, ale i jeho skvělou vědeckou výzbrojí. Nezní to přehnaným sebevědomím, když ujišťuje v předmluvě čtenáře, že budou čísti příběh nešťastného prince s rostoucím zájmem. Jako dějepisec je si dobře vědom, že život sám píše nejúžasnější historie a že není třeba pomoci básnické fantasie vynalézat nových rysů, nýbrž že stačí líčit přesnou dějepisnou pravdu. Veden tímto přesvědčením vypsál krátký, ale bohatý život prince, od jeho zrození v Paříži, až po jeho smrt ve Vídni. Tímto vědeckým dílem vytvořil jak obsahem, tak formou opravdu historický román, tedy to, co se Zweigovi nepodařilo. J. Ch.

V BRNĚNSKÉ REVUI INDEX v komentáři o nových knihách píše J. L. Fischer: Široce založený výklad a komentář čs. politiky popřevratové, Ferd. Peroutkovo

„Budování státu“ (nákl. Fr. Borového v Praze 1933) vyčerpá v prvním svazku poslední etapy domácího odboje protirakouského a politické osudy republiky až do konce r. 1918. Peroutkovo podání se vyznačuje — velmi prospěšně — věcnou strážlivostí, zálibou pro povahokresbu význačných politických osobností, jejichž portretům nelze upříti pronikavosti, nedostává se mu však hlubších perspektiv. Lze zde nabýt nemalého poučení, dočísti se postřehů i poznatků mnohdy nově viděných; zejména pak nelze neuznat Peroutkova úsilí o soudy afektivně nepodjaté (jen mimochodem vzpomeňme při této příležitosti kampaně, která byla portretu němu vedena ve věci portretu Štefánikova, i když tato část spadá do knižně dosud nevydaného druhého dílu; metody, jichž bylo užito při tom nacionálně lícitujícím tiskem, který — pro svou konservativnost? — považoval zjištění konservativnosti Štefánikovy za urážku na jeho památku, jsou jedním z dokladů naší nejen politické a žurnalistické, nýbrž morální nevychovanosti, k níž nelenil se přiznat ani tisk nár.-socialistický, asi proto, aby v nechutné politické lícitaci s věcmi, s nimiž nemá být lícováno, nezůstal pozadu). Bylo by na doklad toho lze uvést řadu příkladů, ať již neobyčejně plastický i přesvědčivý výklad 28. října, nebo pokus o portret Šmeralův, abych uvedl alespoň příklady nejcharakterističtější.

TROCKÉHO DĚJINY RUSKÉ REVOLUCE 1905—1917 vyjdou český v nakladatelství Fr. Borového. Budou vycházeti v ilustrované Sbirce Knih Dalekých Obzorů v sešitech.

KLOKOČOVU DIVADELNÍ KOMEDII „ALADÍN“, jejíž nezkrácené libreto vydal Fr. Borový, vypraví na scéně Zemského divadla v Brně malíř František Muzika.

Půjčovna knih »MÍR« Praha II., Vladislavova 2 Palác Báňské a hutní

Nejnovější česká literatura, jakož i německá, anglická a francouzská

„Tato dáma“, dodal „ač je spřízněná s publikány, které nemám rád, je podobná oněm silným ženám, tak slaveným v knize Králů. Líbí se mi na ní ta vzácná směs přimosti a chytrosti a ze srdce vítám její zajímavé vítězství.“

Pan Roman ho přerušil: Všímněte si, pane abbé — pravil, natahuje ruku — všímněte si, že posuzujete tuto aféru s hlediska individuálního a osobního, nestaraje se, jak byste měl, o zájmy obecné, které s ní souvisejí. Je třeba ve všem vidět státní zájem a je jisté, že tento nejvyšší zájem vyžadoval, aby paní de la Morangère nemluvila, nebo aby její slova nelezla vřvy.

Pan Gentil zvedl nos nad svou knihou a řekl:

— Význam tohoto případu byl příliš přehnan.

— Oh, pane sekretáři — odvětil pan Roman — nemyslíte, že případ, který vás zbaví vašeho místa, je nedůležitý. Neboť tato událost vás porazí, pane, vás i vašeho pána. Co se mne týče, lituji toho. Ale při pádu ministrů, jež ta rána stihla, mě trochu utěšuje to, že bylo nemožné zabránit jí.

Pan Gentil malounko zamrkal na znamení souhlasu s tímto názorem pana Romana.

— Stát je jako lidské tělo. Všechny funkce, které vykonává, nejsou

ušlechtilé. Jsou při tom věci, jež nutno skrývat, na příklad úkony nezbytnější.

— Och, drahý pane — pravil abbé — cožpak bylo opravdu nezbytné, aby se pan Lescot choval takovým způsobem k ubohé ženě vězňovi? To byla ohavnost.

— Och — odvětil pan Roman — stalo se to ohavností, jakmile se o tom dověděli lidé. Před tím to nebylo nic. Chceme-li se těšiti z toho dobrodiní, že jste ovládnutí, z dobrodiní, které staví lidi nad zvířata, je třeba vládnoucím ponechat prostředky k vykonávání jejich moci. A první z těchto prostředků je tajnost. Právě proto vládla lidová, nejveřejnější ze všech, je také nejslabší. Snad nemyslíte, pane abbé, že lidé možno ovládat ctností? To by byla velká bláhovost.

— To nemyslím — odpověděl můj dobrý učitel. — Postřehl jsem v různých náhodách svého života, že lidé jsou zlá hovada a že člověk je udržit jen silou a lstí. Ale i při tom je třeba dbát míry a neurážet příliš ten trošek dobrých citů, který je v jejich duši smíšen s instinkty špatnými. Neboť konec konců, pane, ať je člověk jakkoli zbabělý, pitomý a krutý, přece bývá stvořen k obrazu Božímu a zůstává mu něco z jeho původní podoby. Vláda, která nedbá průměrné a obecné slušnosti, takže pohoršuje lid, má být sesazena.

— Nemluvte tak nahlas, pane abbé — pravil sekretář.

— Panovník se nemylí nikdy — řekl pan Roman — a vaše názory, pane abbé, jsou názory buřičské. Zasloužili byste, vy a vám podobní, aby se vám už vůbec nevládlo.

— Och — řekl můj dobrý učitel — záleželi-li vlada, jak nám to naznačujete, v darebáctví, násilí a vyděračství všeho druhu, netřeba se příliš obávat, že by se vaše hrozby vyplnily; a ještě dlouho bude dost a dost ministrů a okresních správců, kteří budou ochotni spravovat naše záležitosti. Čtěl bych jen, aby na místo těch dnešních přišli jiní. Noví budou sotva horší než starí a, kdoví, zda nebudou snad i o něco lepší?

— Pozor, řekl pan Roman — pozor. Na státu je podivuhodná právě souvislost a nepetržitost, a neexistuje-li na světě stát dokonalejší, zavinila to podle mého mínění potopa, která za časů Noemových uvedla ve zmatek a nepořádek posloupnost vladařské moci. A toho nepořádku jsme se dodnes dobře nezbavili.

— Jste, pane, směšný s těmi svými teoriemi — odpověděl můj dobrý učitel. Světové dějiny jsou plné revolucí; vidíme v nich samé občanské války, vzpoury, zaviněné špatností vládců, a opravdu nevim, čemu je se dnes podivovat více, zda nestoudností vladařů, nebo trpělivostí národů.

Sekretář zabědoval, že pan abbé Coignard zneuznává dobrodiní královského řádu, a pan Blaizot nám vyložil, že není slušno hádat se o veřejných věcech v knihkupeckém krámku.

Když jsme se ocitli venku, zatahal jsem dobrého učitele za rukáv a řekl jsem:

— Pane abbé, což jste zapomněl na tu staženou ze Syrakus, že teď chcete změniti tyрана?

— Kuchťku — odpověděl — synu můj, přiznávám ochotně, že jsem se dostal do rozporů. Ale ta dvojsmyslnost, kterou odhaluješ v mých hovorech, není tak obmyslná jako ta, kterou filosofové nazývají antinomii. Charron v své knize „O moudrosti“ tvrdí, že jsou antonomie, jež nelze rozřešit. Já — jakmile se ponořím do přemýšlování o přírodě — vidím v duchu okamžitě půl tučtu ďáblíc, které se přede mnou prou, rvou a tváří, jako by si chtěly vykrabat oči; a člověk hned vidí, jež nikdy se mu nepodaří smířit ty svěhlavé megery. Vzdávám se naděje, že bych je kdy smířil, a je to jejich vina, že jsem tak málo pokročil v metafysice. Ale v tomto případě, Kuchťku, je rozpor v mých slovech jenom udánlivý. Můj rozum stále souhlasí s tou syrakuskou staženou. Myslím, dnes stejně jako včera. Ale dal jsem se strhnouti srdcem a povolil jsem vášni, jak to dělává prostý lid.